Proletarci vseh dežela združite se!

PROLETAREC

LIST ZA INTERESE DELAVSKEGA LJUDSTVA.

Štev. 2 (No. 2). Chicago, Februar 1906 Leto I. (Vol. I.)

Vsem sodrugom in naročnikom na znanje!

S prvo številko "Proletarca" so slovenski zavedni delavci v Ameriki stopili v javnost, ustanovili so list, ki je v resnici lastnina vseh zavednih slovenskih delavcev, ki so organizirani v ameriških socialističnih klubih.

Do danes slovenski delavci v Ameriki niso imeli lista, v katerem bi lahko povedali odprto svoje misli, ker je vsaki lastnik slov. ameriških časnikov privolil le to priobčiti, kar je neslo njegovemu "kšeftu". Še le z ustanovitvijo "Proletarca" se je naredilo konec tem žalostnim razmeram, razmeram, ki so vstvarile med ameriškimi Slovenci dvomljive ekzistence, ki so slovenske ameriške delavce zavajali na kriva pota, mesto da bi jih poučili, da je kapitalizem edini smrtni sovražnik delavcev.

V "Proletarcu" bode lahko vsakdo povedal svoje misli, ne da bi se mu bilo treba bati, da se bode dopis zavrgel, ker morda ne ugaja uredniku ali komu druzemu. "Proletarec" bode prinašal ameriške novice, satirične notice, socialno gospodarske in politične članke, zgodovinske spise, povesti, črte itd. Izhajal bode sedaj le enkrat v mesecu na osmih ali več straneh. Cena za celo leto mu je le 50c. Naročnina naj se pošilja sodrugu Antonu Prešernu, 678 W. 17th St., Chicago, Ill., vsi rokopisi pa uredništvu "Proletarca", 683 Loomis St., Chicago, Illinois.

Andrej Poravne, predsednik. Anton Prešern, tajnik.

Od blizo in daleč.

— Vsaki hlapec je svojega plačila vreden. Grof Osten Sacken, ruski poslanec v Berolinu, je izročil nemškemu državnemu kancelarju Buelowu v imenu očke-carja red sv. Andreja — ali po domače pasjo znamko, ker je v državnem zboru nahrulil ruske revolucionarce z berači. Človek, ki čuti v sebi pasjo dušo, tudi zasluži, da se ga odlikuje s pasjo znamko, da se mu ognejo ljudje, ki čutijo še iskrico človeškega dostojanstva v sebi.

— Kulturni narodi dandanes v resnici v kulturi napredujejo. Vsaj bojni klic generala Orlova, katerega je poslal očka-car v baltiške provincije, to očividno dokazuje.

Z vsemi sredstvi bo dušil vstajo! Vsaj tako je rekel general Orlov sam. Ako bo kdo le skremžil obraz napram kakemu vojaku, bo že vstreljen kakor zajec.

V baltiških provincijah so se dvignili kmetje, ker jim ni bilo več živeti kakor ljudje. In radi tega jih bode dal Orlov v imenu kulture obešati in streljati. Pač čudna kultura!

— V jugozapadni Afriki je guverner po kratkem nagovoru vprašal jetnike — Herere, ali niso sami provzročili vojno z Nemčijo. Hereri so iz strahu potrdili vsako vprašanje guvernerju. Cestni roparji dandanes niso tako nesramni, da bi oropanega človeka prisilili izreči, da je on napadel roparja. Takih dejanj so zmožni le guvernerji današnjih kapitalističnih držav.

Bavarski princ-regent Luitpolt je vsem častnikom, ki so se odlikovali v jugozapadni Afriki v morjenju Hererov, podelil svetinjce, križce itd. — sploh pasje znamke, ki bi bile bolj na mestu, ako bi jih nosili psi okoli vratu, da bi se jim ne bilo treba bati konjedercev, kakor da jih bodo nosili ljudje, sploh bitja, o katerih trdijo naravoslovci in filozofi, da so najvišja na svetu.. Tudi dokaz, da živimo še v dobi ponižne pasje kulture.

— V Hamburgu so socialisti prav očividno demonstrirali, ker se hoče delavcem vkrasti volilno pravo. V neki ulici so zgradili barikado, odkoder so prav živahno odgovarjali s puškami uniformiranim biričem, ker so jih hoteli pregnati v imenu zakona. Demonstracije v Hamburgu na Lipskem, v Draždanah itd., le dokazujejo, da so se nemški delavci pričeli tudi zavedati svoje moči, da so pričeli misliti s svojimi možgani, da se tudi v Nemčiji bliža ljudski vihar.

— Senator Rayner je v javni seji dobro opral Roosevelta glede Monroe doktrine. Koncem govora je rekel: "Jaz ljubim svojo ameriško zastavo a rajše jo vidim ležati v prahu in teptati jo z nogami, kakor da gledam, da vihra kot piratska zastava." Seve tudi ta moralična zaušnica bode imela pri Rooseveltu takšen vspeh, kakor če bi človek metal bob ob steno, dokler bodo ameriški delavci ob času volitev tako naivni, da bodo svoje največje sovražnike volili v postavodajne zastope.

— V plavžih "Illinois Steel Co." v South Chicagi skoro ne mine teden, da ne bi bilo nekaj delavcev vbitih. Dne 9. jan. t. l. se je pripetila zopet večja razstrelba. Rezultat: En delavec mrtev, pet pa težko ranjenih. Vzlic kazenskemu zakoniku pa do danes še nismo doživeli, da bi bil kak ravnatelj omenjene družbe radi umorov na debelo obsojen v ječo. Naši pravicoljubni državni pravdniki do danes še obtožili niso nobenega. Vrana vrani pač ne izkljuje oči!

— Družba za pridobivanje bakra (Amalgamated Copper Co.) je za četrtletno dividendo izplačala delničarjem en odstotek in pol. Torej narastka za en četrt odstotka. Naobratno pa imajo delavci, ki so delali za delničarje-lenuhe, žuljave roke, upadle obraze, pohabljene kosti itd. Vzlic temu so pa neke vrste ljudje tako predrzni in nesramni, da trdijo, da je to volja božja.

— Znani milijonar-trgovec Marshall Field je pred kakimi 14. dnovi umrl. Marshall FField je bil znan kot največji nasprotnik delavcev, ki je svoje vslužbence jako umazano plačeval. Vzlic temu so bili pa kapitalistični časnikarji v Chicagi tako nesramni, da so v svojih umazanih od korupcije živečih listih pisali, da za Marshall Fieldom ves svet žaluje. Za poč't! Marshall Field je bil premeten trgovec, ki je poleg trgovine umel tudi rafinirano izkoriščati svoje vslužbence. Ako kdo za Marshall Fieldom žaluje, potem žaluje za njim le peščica milonarjev, ker je v njem videla vsikdar vzor — izkoriščevalca.

— V slabo preplonkanem članku "Ob propadu", ki je pisan v resnici v "klasični" slovenščini, pišejo g. M. V. Konda, ali nalašč najeti pisači za pobijanje socializma v ameriških slovenskih delavcih, naslednje: **Ne zaupajmo ljudem, kateri svoj značaj obračajo po svetu, ne zaupajmo takim kateri se, odtegnivši se sodni pravici, pripihali v Ameriko, a tukaj biti hočejo rešitelji ljudstva."**

To tudi mi podpišemo z veseljem, a poleg pa še izjavimo: **Ne zaupajmo tudi takim ljudem, katere so v Ameriki že šerifi lovili radi poneverjenja denarja, ki so bili radi tega hudodelstva že v ječi in so se le radi pomanjkljivih zakonov izognili marogastemu, jetniškemu jopiču.**

— Proletarec — bedasti jarec. Tako se glasi v drugi štev. "Glas Svobode" t. l. Res, pravi kravarski ton! Ali ker človek vé s kakšnimi "duševnimi" velikani ima opraviti, mora tudi reči: "Oče, odpusti jim, saj ne vedo, kaj delajo!"

— Vas bo vihar razdjal, narod bo vedno stal. Tudi te besede je nekdo zapisal v "Glas Svobode", ki po nemarnem izgovarja besedo narod.

Res, bo narod vedno stal, tisti narod, ki s svojimi žulji redi dandanes leno in sito gospodo. tisti narod, ki je dandanes po mišljenju socialističen. Naobratno bo pa šel tisti narod, ki hodi v cilindru, fraku in kuti rakom pet in žabam gost. In to bo završil tudi naravni, gospodarski razvoj, če je to gospodu dopisovalcu "Glas Svobode" všeč ali ne.

— Vzeti hočemo slovenskemu delavcu v Ameriki najdražje svetinje. Tako se tudi poje v "Glas Svobode". Kaj ne, res lepo in krasno doneča fraza!? No, pa kaj čemo? Ako ni v glavi nič, potem se mora človek oprijeti takih fraz, kakeršne so obskurni klerikalni in krščansko socialni listi že zdavnej vrgli v koš. Seve je tudi napredek! Pa še kakšen!

— "Nova Domovina", ki je že zdavnaj priznana, da je ena prvih slov. kat. advokatskih listov v Ameriki, je bila v svoji 24. štev. zelo neoprezna.

Med drugo advokatarijo, nečednostnih hlapcev božjih, napram 6 boz. zapovedi, na rovas iznajditeljem necednostnih dejanj teh hlapcev, se je "Domovina" spustila v kritiko z Aškercevo novo knjigo poezij "Mucenki". To se je zgodilo pa tako neprevidno, da bo založnik te knjige "Novi Dom" skoraj gotovo poslal nekaj nagrade za reklamo.

Katoliška cerkev sama neve, kako nevarne advokate ima v svoji sredi, za svojo hirarhijo.

IZJAVA.

V štev. 3. "Glas Svobode", z dne 19. jan. t. l., naletim na dopis s podpisom M. Kirar; dopis izhaja iz Waukegan, Wis. (?)

V dopisu se podpisanec pritožuje, da svoj čas ni prejel pobotnice glede prodanih blokov, ki jih je vpeljal slov. soc. klub v Chicagi.

Dasi nevem, v koliko je M. Kirar lastnik onega podléga dopisa, sem vendar na razpolago izjaviti njemu in očetu dopisu sledeče:

V posesti sem dopisov M. Kirarja, v kterih me je sam, kot vnet socijalist pozival, naj mu tacih blokov še dopošljem.

Tistodobno so se vsi izkazi prodanih blokov po zaupnikih, objavili — tedaj še v simpatičnem in nam nenasprotnem listu "Glas Svobode", in to vsake tri mesece enkrat. Ker sem pa jaz tistodobno — ko sem odposlal — na zahtevo Kirarja, še nekaj blokov in mi je na račun vposlal — $5, odšel iz Chicage, in moje stvari izročil nasledniku Frank Mladiču, mi torej ni bilo možno dati kakega potrdila za sprejeti denar; moj naslednik pa tega tudi ni storil.

Med dobo treh mesecev od tedaj pa "Glas Svobode" ni bilo več glasilo soc. kluba, ker se je lastnik tega soc. uprl, ozir. tem načelom in, stvar ni mogla priti do objave tam.

S tistimi izkazi se je moralo čakati tako dolgo, da je izšel "Proletarec".

V "Proletarcu" pa so vsi tisti, ki so hoteli videti izkaz za podane bloke objavljeni in med temi je tudi M. Kirar!

S tem je stvar razjasnena.

Da "Proletarec" M. K. neimponira (?), ni moja krivica, temveč kriv je temu sam, ki nima samostojne sodbe.

Vse dopise priobčim, če treba.

V Chicaggi, dne 21. jan. 1906.

A. Prešeren,
tajnik.

Pozor! Pozor!

Dne 17. febr. t. l. priredi slovenska socialistična zveza ob 8. uri zvečer v dvorani sodr. Josipa Polačeka, 683 Loomis St., Chicago, Ill., veselico v prid "Proletarcu", edinemu slov. delavskemu listu v Ameriki.

Dnevni red: Govori, petje in ples.

Vstopnina 15 centov za osebo.

Dame v spremstvu vstopnine proste.

Odbor.

JAVNO RAZMOTRIVANJE.

Slovenski socialistični klub v Chicagi je na zadnji seji sprejel naslednja pravila slovenske socialistične zveze v Ameriki, zajedno pa priporočil, da se pravila obelodanijo v strankarskem glasilu, da je vsakemu sodrugu mogoče doposlati popravke k pravilom, ki bodo v prihodnji številki "Proletarca" zopet objavljeni.

Sodrugi, ki se strinjajo s predloženimi pravili, naj svoje soglasje objavijo sodrugu Antonu Prešernu.

Pravila "Slovenske socialistične zveze v Ameriki".

ČLEN I.

"Slovenska socialistična zveza v Ameriki" pripozna program socialistične stranke v Ameriki, vendar pa pripoznava za jugoslovanske socialiste v Ameriki še te le pravila.

Vstop.

Vsaka oseba, bodisi ženskega ali možkega spola, ki je spolnila 18 leto in pripoznava socialistična načela, postane lahko član te zveze.

Vsaki Jugoslovan, ki je član bodisi katerikoli socialističnega kluba v Ameriki, je isto tako član te zveze in ima aktivno in pasivno volilno pravo.

Namen.

Namen socialistične zveze je razširjati v govoru in pisavi socialistične nauke in populizirati znanost med Jugoslovani v Ameriki.

V ta namen izdaja zveza v poljudni besedi pisane knjižice, časnike, obdržava shode, kakor ji to dopuščajo denarna sredstva.

Odbor.

Vse zunanje in notranje zadeve zaveze vodi odbor, ki sestoji iz gospodarskega, uredniškega in nadzorovalnega odbora.

Gospodarski odbor sestoji iz šestih članov in sicer se voli v to svrho predsednika, njega namestnika, finančnega tajnika, korespondenčnega tajnika, zapisnikarja in njega namestnika.

Uredniški odbor sestoji iz treh sodrugov, tako tudi nadzorovalni odbor.

Poslovna doba za odbor velja za eno leto.

Volitev.

Vsako leto v mesecu decembru se razpišejo volitve za nov odbor.

V ta namen razpošlje prvi tajnik tiskane ali hektografirane glasovnice posameznim socialističnim klubom, v katerih so organizirani le Jugoslovani, kakor tudi vsem jugoslovanskim socialistom, ki so organizirani v klubih druzih narodnosti.

Na vsaki glasovnici morajo biti tiskana tudi imena kandidatov. Vendar pa ima vsakteri jugoslovanski socialist pravico izbrisati ime kandidata, ki mu ni všeč, na njegovo mesto pa zapisati ime kakega druzega sodruga.

Pri glasovanju odloči navadna večina glasov. Enakost glasov pomeni, da sta kandidata odklonjena in za odklonjena kandidata so morajo razposlati nove glasovnice.

Glasovnice, ki se vrnejo po preteku enega meseca, prvemu tajniku, odkar so bile razposlane, so neveljavne.

Spremenitev pravil.

Kedar se voli nov odbor, se dajo ob enem tudi vse točke za spremenitev pravil na glasovanje.

Vsi predlogi za spremenitev pravil se morajo doposlati prvemu tajniku do prvega novembra vsakega leta in na zahtevo sodruga obelodaniti v zvezinem glasilu.

Glasilo.

Zvezino glasilo je "Proletarec". Lastnik glasila je vsaki jugoslovanski socialist, ki je član kakega socialističnega kluba v Ameriki.

Uredniški odbor mora objaviti vsaki dopis, katerega je doposlal kak sodrug, ne oziraje se na to, je li kritika vsem všeč ali ne.

Uredniški odbor ima pravico zahtevati v dvomljivem slučaji, da se dopisovalec s socialistično vplačilno knjižico izkaže, da je v resnici član kakega socialističnega kluba v Ameriki.

Finančni tajnik mora vsake 4 mesece priobčiti v zvezinem glasilu položaj blagajne.

Krajevna društva.

Kjerkoli živi toliko jugoslovanskih socialistov, da si ustanove svoj lasten klub, si volijo tudi svoj odbor, ki vodi vse notranje in zunanje zadeve kluba.

Mesečne doneske si vsaki klub določi po volji svojih članov.

Mesečne doneske, katere vplačujejo člani, vporabi vsaki klub po svoji lastni samodoločbi za socialistično agitacijo in druge potrebe.

Vsak jugoslovanski socialist, ki živi v kraju, kjer ni kakega jugoslovanskega socialističnega kluba, se lahko pridruži socialističnemu klubu druge narodnosti ali najbljižnjemu jugoslovanskemu, ali pa slovenski socialistični zvezi, ki ima svoj sedež v Chicagi.

Razsodišče.

Ako bi iz katerikoli vzroka nastale razprtije v zvezi, tedaj uravnava te razprtije razsodišče.

V ta namen voli vsaka preporna stranka dva razsodnika, vsi razsodniki pa petega kot predsednika. Ako bi se razsodniki ne mogli zjediniti glede predsednika, tedaj odloči žreb.

Pri glasovanju za razsodbo pa odloči pri enakosti glasov glas predsednika.

Kdor ni z razsodbo zadovoljen, ima pravico apelirati na rozsodnost vseh organiziranih jugoslovanskih sodrugov v Ameriki. Proti tej razsodbi ni priziva.

Zanemarjenje dolžnosti.

Ako bi odbor zveze zanemarjal svoje dolžnosti, tedaj lahko 5 sodrugov stavi predlog finančnemu tajniku, da vsem organiziranim jugoslovanskim socialistom v Ameriki na glasovanje, ali naj odbor takoj odloži svoje mandate, ali pa naj še posluje do prihodnjih volitev.

Ako se sodrugi izjavijo za odstop, tedaj mora tajnik takoj razpisati nove volitve.

Sedež zveze.

Sedež "Slovenske socialistične zveze v Ameriki" je v Chicagi, Ill.

Kratka zgodovina Slov. Narod. Podp. Jednote in delovanje nekaterih mož v izvrševalnem odboru.

Priobčuje Fr. Petrič.

I.

Kaj so v Ameriki Jednote sploh, kakšno mesto zavzemajo v javnem in privatnem ozir. družabnem življenju? — "Jednote" — izraz je prenešen iz češčine — po naše "Zveze", so v Ameriki danes, v privatnem in javnem življenju važen faktor; kajti kjer se masa združuje v svrho zavarovalnih potreb, v slučaju bolezni ali nesreče, tam je, ako so v izvrševalnem odboru razumni ter za prosveto naroda vneti, idealni možje, prilika dana ljudstvo, zbrano, ki ga tarejo ene in iste nadloge poučiti o vzrokih stanja, spraviti ga na višjo stopinjo izobrazbe ter mu mu vdahniti dušo razredno-zavednega delavstva.*)

Vse te zavarovalne organizacije tvorijo pri jugosl. v Ameriki le delavci ali taki, ki si delajo obstanek od teh, torej razredne zavednosti potrebni ljudje. Vendar pa do danes še ni ene jugosl. zavarovalne organizacije v Ameriki, ki bi se ponašala, da je znala izkoristiti ono priliko, ki se v teh organizacijah vedno nudi. Kakor torej drugod, tako tudi pri Slovencih. Slovenci bi v tem oziru nesmeli biti merilo drugim; menda res nismo vredni!? Da, to bi se lahko zgodilo, a le tedaj, ako bi bili v odborih teh "jednot" zavedni in za narod ozir. delavstvo vneti možje; žal pa, da teh ni bilo in tudi ni. Pred kratko dobo se je sicer mislilo, da se z ustanovo S. N. P. J. uresniči vsaj deloma priličen načrt, ki naj bi bil nekak "odmev" napram ostalim jugosl. narodom v Ameriki, pa že II. glav. zborovanje te je pokazalo, da je bil vsak, kdor je imel te nade v veliki zmoti.

"Slov. Narod. Podpor. Jednota", s sedežem v Chicagi, Ills., ustanovljena na svobodomiseljni podlagi, kakor se je takrat naglašalo, je bila zasnovana po potrebi nekaterih svobodomiseljnih mož mimo že par klerikalnih jednot, ki bi bila v zavarovalnem oziru v slučaju bolezni in nesreče v Ameriki času primirna organizacija kot taka, in ki bi neimela ovirati socijalnega napredka, ki je v svobodni misli zapopaden, t. j. v gospodarskem ali duševnem oziru.

To je bil nekak tedanji temelj, na katerega so zidali vsi tisti, ki so se otresli klerikalnega duha; in bili so to tudi socijalisti, ki spričo tacih temeljev niso imeli namena niti vzroka včem ugovarjati, meneč, da se sčasom jed. moderno prevstroji in, da vsi nedostatki. ki so zvezani s pričetkom organizatoričnega gibanja izginejo.

Da so socijalisti imeli v resnici namen za stvarno delovanje v prid slov. delavstvu, njega gmotni in duševni blagor v Ameriki, v kolikor je mogoče danes od tacih zavodov pričakovati, pričajo in dokažejo lahko diskutični članki, ki so izšli tedaj v "Glas Svobode".

Toda stvar je hotela imeti "svoj" konec. Socijalisti niso bili v milosti; kajti socijalistov je "premalo", da bi tepcem imponirali; od tod tudi soc. ideje, pa da so te še tako jasno dokazane, za dobre pripoznane, nedosežejo svoje popularne vrednosti. Pa to se nedogaja le od strani vsakdanjih tepcev — mamelukov, ampak tudi od strani tistih, ki se radi nazivajo "inteligencija". V ti ignoranci, se vsakdanji mameluki in pa nedeljski filistri najdejo. — — —

Okoli tedanjih diskuzij so prišli tudi filistri, ki so hoteli dopovedati svetu, da naj bi bila bodoča "jednota" nekak simbol slov. narodnosti v Ameriki; zopet drugi so hoteli videti v njej jugoslov. združenje, 4 x 4 — 16; tretji pa so že prorokovali, da bo to tista oznanjevalka in budilka Balkanskih Slovanov, k rešitvi iz pod turškega jarma itd.; no, pa tudi to je vzelo "svoj" konec. —

Seveda, naposled so take reči tudi ideali, čeprav se vidijo le v časih in še takrat v podobi vodne pene.

Posebno naglo izginejo pa tudi te pene tedaj, ako se privleče za kulise nekaj tacih, kterim je poleg "bratoljubja", socijalizma in ostalih idealov vse vkupaj wuršt, ki pa imajo te stvari vendar vedno na jeziku, poleg pa mislijo svoje konjske misli. Te vrste tiči se pa tako leve, da jih človek těško spozna na mah. Čestokrat preteče mnogo časa, da jih imaš priliko ogledati po perju. En tak slučaj je bil tudi pri S. N. P. J. Šele po preteku 16tih mesecev se je pokazal rezultat teh mnogovrstnih ptičev, in vsih 16 mesecev ima svojo zgodovino o njih.

•

Prvo, ustavno zborovanje S. N. P. J. je izhajalo iz pripravljalnega društva "Slavije", sedaj št. 1 v Chicagi. Iz tega društva, ki je štel takrat okrog 90 udov, se je volilo 8 delegatov na ustanovni shod. 4 delegati so prišli od vnanje strani, katere je poslalo njih društvo, ki se je stega namena ustanovilo, da potem pristopijo k jednoti, ko se shod zaključi, ako se. Skupaj je bilo torej 12 delegatov. Provizorična pravila je sestavil že pred časom iz dr. "Slavije" izvirni gospodarski odsek, katere je tajnik na sejah čital, ter sprejete točke deloma sam, deloma zapis. beležil.

Takoj prvi dan se je lahko opazilo pretežno mnenje o bodoči jednoti in situvaciji, ki je bila z ustanovo v zvezi — namreč: da se gre tu le za novo podjetje, ki naj bi bilo nekak protipih, nekaka koketarija proti že ekzistujočim katol. jednot., med tem, ko so bili fundamentalni pojmi v realnem smislu za blagor rojakov-delavcev postranska stvar ter večini v ozadju, ali pa jih sploh niso bili zmožni obuditi k življenju kot take; kajti večina teh delegatov ni bila delavsko razrednozavedna; brez kake teoretične podlage se je prilično domnevalo in ukrepalo po vzoru starih preživelih "jednot", ki nosijo na sebi znak masoničnih obredov. Ta stara moda je bila tem ljudem sveta, nedotakljiva; te tipične običaje so pobrali razni, za moderno smer kot klada mrtvi "leaderji" na smetišču masoničnih (prostozidarskih) associacij. Stacih elementov se je snula S. N. P. J., ki nosi danes v jedru' faktično, obredno formo prostozidarskega značaja. V znamenju teh obredov se je odprlo tudi prvo zasedanje ustanovnega shoda S. N. P. J. v Chicagi. In še danes mi brni v ušesih citat, ki ga predsednik navadno čita med drugim v otvoritvi seje: "mi nepoznamo razlike med bedo in bogastvom itd...." in ko bi bilo poleg tega zapisano: "to je edina naša nesreča", mislim, da bi bilo stem povedano vse; tega pa v tistem, tako važnem uvodu ni, v tistem uvodu, na katerega se vsak nov kandidat slovesno zaveže postati "bratom"...

Velika napaka je bila — in ta napaka bi se morala vedno, pri vsakem prih. gl. zborovanju popravljati, tako dolgo, da bi se prišlo na čisto — ker se je prvotna pravila zajemalo iz starih ozir. za moderno organizacijo neprikladnih pravil. Da se je tistodobno takorekoč moralo ozirati od strani gosp. odseka za pripravo provizoričnih pravil iz takih virov, je bilo v prvi vrsti krivo pomanjkanje časa; v naglici se pa vsem ni moglo priti v okom. Toda ta naglica šele danes govori, da je bila za može, ki so bili v podjetju "G. Sv." čuteč, da je skrajni čas, da pride od kod pomoč za vzdrževanje lista potrebna... K temu bi nebilo treba sicer ničesar pripomniti, ko bi se bil lastnik lista držal vedno ene poti. Danes seveda hoče Konda predstavljati dve duše z njegovim listom. Prvič hoče ozir. zahteva, naj socijalisti brezpogojno, tudi kot člani jednote rešpektirajo ozir opuste jed. zadeve v miru, v drugem oziru pa hoče biti neke vrste socijalist — kar je pa po zdravi logiki nedopustno; ker je hinavsko!

V dnevih ustanovnega shoda se je torej vsem mudilo, da se zvezna jednota ustanovi. Zato se delegatom na njim neznane moderne stvari o organizacijah ni hotelo utapljati, niti v kake primitivnejše novotarije. Da, take stvari so se zdele delegatom za atentat, ki bi provzročil nepovoljen zaključek na tako těško pričakovano "Narodno Jednoto" — kakršen glas je bil na seji v pretežju. Vse je trpelo pod nekakim pritiskom, da se ja čimpreje uresniči zaželjema stvar — celotna. Vse strune so bile napete in s predlogi se je hitelo čez drn in strn. Spomnim se še, ko sem utemeljeval nek predlog, da me je poleg sedeči tajnik vlekel za rokavnik ter mrmral,

---

*) Kakor je v "jednotah" prilika dana ljudstvo izobraževati ter ga dovajati k višji kulturi, tako je tudi ta prilika dobrodošla vsim tistim, ki imajo namen to zbrano ljudstvo izkoriščati za svoj žep. Najjasnejšo sliko iz tega lahko povzamemo iz takozvanih "katol. jed.", ki prav nič nezaostajajo za drugimi humbugi. Iz tega zbranega ljudstva, si je cerkev ozir. nje duhovništvo znalo vedno sistematično, "postavnim" potom izprešati to, kar navadno drugi izsiljivci "nepostavnim" potom prevzamejo za "svojo" odgovornost. — Katol. jed. v Ameriki so pravzaprav oni vir, od koder prihaja toliko crkva in tega poneumnevalnega kšefta v obče.

da brž, da ni časa za take stvari itd. Brž naprej, do n a š e g a "cilja", je bila deviza.

Pravila so se čitala iz provizoričnega sestavnika, ki je služil kot nekak studenec ter se dodalo sem tertje nekaj novega; pravzaprav nič novega, v pravem pomenu besede. Edina nova stvar je bila, ki je pa našla takoj tudi odpor pri indiferentnih delegatih — in ti so sedaj uradniki jed. napr. John Stnič, predsednik; da se "jednota" centralizira — kar se je kljubu odporu nekaternikov vendar doseglo. Za tem predlogom se je jednoti dodalo za naslov "podporna", kar pa ni pravilno; in sicer iz sledečih razlogov: podpora izhaja iz zavodov ali krajev, kamor se nepłačaju nikakih assessmentov; zato pomeni to nekaka miloščina; to pa v jednoti, kjer se človek dogovori s posredovanjem pravil in nastavljenim uradnikom, ki jih udje plačajo in vzdržujejo, nemore pomeniti "podporo", ampak zavarovalnina, ki si jo človek sam odmeri z vzdrževanjem društva ozir. mesečnimi doneski. To je sicer malenkostna stvar, vendar pa važna dovolj za pravo definiranje ali ločenje "podporo" od zavarovalnine. Tudi ta napaka govori o furjoznosti ustanov. shoda. Pri ureditvi pravil se je sploh premalo pazilo na merilo; kam spada poglavje, je bilo udom teško določiti. V takem slučaju na so pravila toliko bolje služila centralnemu odboru, ki jih je potem lahko poljubno obračal tako, kakor je njemu bolj kazalo. (Glej članek v letaku z dne 17. vinotoka: "izza kulis centr. odbora S. N. P. J.") Pravila so bila kot nalašč taka. Seveda v pravilih, kdor jih hoče ali jih je hotel prav razumeti, ni mogel iskati dlake v jajcu, vendar pa za splošne rojake niso bila v redu. Najbolj čudno pred vsem je pa naposled to, da so pravila bila enim odbornikom popolnoma pravilna, eni pa so videli za vsakim paragrafom "popolno protislovje" — seveda za njih potrebe. Skratka: pravila, ki so se sprejela na ustanovnem shodu, so imela toliko sence, da so se do II. zborovanja in posebno o priliki tegga zborovanja skrivali razni "zajci" za njo. Mislim pa, da bodo, oziroma so, pravila II. zbora v tem oziru daleč prekosili one prvega in, da bo vsak posamezen paragraf imel toliko moči, da bo, ako bo kazalo v prid jed. odboru, lahko vsacega obrnil po svoje. Poleg ustave, se bode lahko vladalo — kakor danes v "modernih" državah — autokratično. S takim začetkom beleži zgodovina S. N. P. J. v svojem jedru.

II.

V izvrševalen ali centr. odbor S. N. P. J. je bilo z ustanovo izvoljenih 10 odbornikov, ki so bili uvrščeni predsednikom, podpredsed., I. tajnikom, pom. taj. ali zapisnikar, blagajnik, bol.. odbor, porotni odbor in nadzorniški odbor. Za jednotno glasilo se je sprejelo "Glas Svobode", kterega lastnika sta bila tedaj Konda in Medica. I. tajnikom je bil izvoljen Medica, ki je pa ta posel opravljal le par mesecev, potem pa odšel v domovino.

(Pride še.)

IZ PREMOGARSKEGA OKRAJA.

Umestno in potrebno se mi zdi, v "Proletarcu", edinem pravem slov. delavskem listu, obrniti se do tovarišev, slovenskih premogarjev in razmotrivati z njimi o premogarskih zadevah.

Iz poročila zadnje konvencije Am. Labor Federation je United Miner Workers Union največja strokovna organizacija, pod vodstvom in pritiskujočim uplivom generala Mitchlla, pripadajoča A. L. F., koje car je Samuel Gompers, najkonservativneji delavski vodja, kar jih pozna amer. zgodovina.

Po poročilu zadnje konvencije A. L. F. plačuje redni članovski danek U. M. W. Union k skupni organizaciji, od 263,000 članov.

Ker imajo razne lokalne unije pasivne člane in je tudi vedno mnogo premogarjev na potovanju, od kojih ni mogoče rednega članarinskega davka prejemati, ob enem se pa še tudi v gotovih krajih z razmirami število članov zamolči, da ni potreba polnoštevilnega davka plačati in si zamorejo denar v lokalnih blagajnah obdržati. Upoštevajoč navedeno, ni previsoko cenjeno število organiziranih premogarjev v Zdr. drž. na 300,000 mož. Upoštevajoč organizirano delavsko moč, na enem samem strokovnem polju, v premogokopih, je lahko, da ves civilizirani svet obrne svojo pozornost na naše razredno gibanje in življensko uprašanje v kratki dobi, če kapitalisti z navadno brutalnostjo proti nam nastopijo.

Premogarji smo najbolj pomilovanja vredni delavci-trpini.

Že ko se premogar odpravlja na delo, je njegov razgled, srce pretresujoč — žalosten. Nad razdrapano, od zasušenega pota in raznih jamskih nesnag, teško upogujočo obleko — neokretno kot smrekov lub, se v propalem in bledem premogarskem obrazu blišči dvoje svitlih oči, ki skoraj nista privajeni solnčnim žarkom marveč brleči luči iz male svetilke, ki visi cel dan na čepici — premogarjevega pokrivala.

Po vsi pravici lahko zatrjujem, da ni nasvetu nevarnejšega delavskega poklica, kot je ravno premogarski. Premogar, že ko se na delo pripravi in stopi na dvigalo ali motor je v smrtni nevarnosti. Premnogokrat se je vrv pri dvigalu utrgala ter se vse moštvo pogreznilo v globino, prišle so že tudi druge nedostatnosti razne vrste, radi družabnega štedenja, ravno pri v vodu ali izvodu premogarjev. Znano mi je, ko je strojnik, radi predolzega delavnika zmučen in spomin zgubivši — s tako silo vzdigalo v rov potisnil. da se je isti poškodoval in na njem stoječe moštvo smrtno pohabilo. Znan mi je pa tudi drug slučaj, ko je strojnik spustil stroj na nasprotno stran in moštvo potegnil kviško ter zvrnil preko strehe. Če je že na potu k delu in zapustivši delo, vračaje se na dan — premogarja toliko nevarnosti, kaj še le potem, pri delu. Celi dan vživati strupene pline, prah in zaduhli zrak, vse moči do skrajnosti napenjati, kjer vedno preti nevarnost, zmočenenemu podzemskemu črvu — premogarju, z zasutjem plasti premoga ali pa velikanskim nad njim štrlečim skalovjem. Da, premnogokrat se je premogarjem mučiti v velikem blatu, kjer še od vrha voda v potokih doli teče.

Pozabiti nam tudi ni, velikanskih plinovih razstrelb, kteri se vedno ponavljajo in premnogokrat vse v rovu se nahajajoče premogarje pokonča, brez obzira, kdo je razstrelbo provzročil.

Ni še pozabljena razstrelba v Harwick, Pa., Ziegler, Ills., itd., kjer so bili vsi do zadnjega moža, v rovu se nahajajoči pokončani.

Vse navedeno nam je premisliti iz ene strani, z druge pa se spomnimo, da smo ravno premogarji temelj današnji moderni industriji.

Brez premoga nemorejo žvižgati lokomotive po železnem tiru niti trgovske, kakor bojne ladije plavati po neskončnih oceanih, nezamore se topiti rude niti vlivati krupovih kanonov. Ker je elektrika tudi od premoga odvisna, lahko smelo trdim, da je vsa današnja industrija odvisna od premoga (dok se kaj druzega neiznajde) in kakor hitro tega primanjka, mora vse na svetu mirovati.

Glejte, v naših rokah je moč. Mi, ako smo v resnici združeni, zamoremo ves svetovni promet vstaviti že s tem, ako se le trajno zoperstavimo nadalje premog kopati ter ga spravljati na zemeljsko površje.

Torej mi premogarji, ki smo podlaga vsi današnji industriji in, ki danes ne živimo več pod človeškimi pogoji, naj bi po nasvetu slovenskega časnikarja "Sakisera", kakor baje piše v "Glas Naroda" popustili 10—15 odstotkov na dnini? Sramuje naj se tak kapitalistični lopov še kdaj slov. delavcem pokazati ali pa njegovo jezuitsko zavito kapitalistično cunjo "Gl. Nar." slovenskim delavcem, osobito premogarjem pošiljati, ker ti dobro poznajo razmire in se zavedajo razrednosti ter so večina socijalističnih nazorov. Pred dvema leti smo popustili 5% po pritisku Mitchlla, to seveda, ker so Pensilvanski premogarji sledili Mitchellnovemu pritisku in glasovali za reducijo med tem, ko so drugod — osobito v Illinois — glasovali za štrajk.

Dve leti smo torej delali za znižano plačo, podjetniki pa med tem niso premogovega nakupa znižali, marveč zvišali stanovanja, obleko in sploh vse življenske potrebe, — vse, vse med tem časom podražili.

Na narodni premogarski konvenciji v Indianapolis. Ind., ktera se je pričela 16. jan. t. l., na kojo se je sešlo nad 2,000 del., ki zastopajo premogarje posameznih krajev in rovov se ne bo zahtevalo samo onih pred dvema leti popuščenih 5% nazaj, ampak se poleg teh še 10% izvišanja.

Tako je prav in tako tudi biti mora!

Ako nas naši voditelji nebodo vodili naprej, bomo mi naše vodje rinili naprej ali pa jih odslovili, nikakor pa ne odnehali od naših pravičnih zahtev.

Če nam je vsaki dan staviti naše življenje v nevarnost, svoje družine prepustiti svoji usodi, vse to nas že več ne teži, toda vedeti hočemo, čemu nam se je žrtvovati in za naše trudapolno delo hočemo tudi vsaj deloma primernega plačila.

Pozdrav tovarišem premogarjem, kakor ostalim zavednim rojakom.

Simon Kaučič.

— Katol. katekizem uči, da je človek ustvarjen za nebesa; praktično življenje pa nam dokazuje, da je človek ustvarjen in rojen tako in zato, da živi — in živi na zemlji. Ker se uči tako — življenje kaže pa drugače, se mora tedaj po nazorih teologov smatrati, da je zemeljsko bivanje le nekaka pripravnica za nebesa; ker mora pa človek, ako hoče doseči cilj, nebesa, živeti po predpisih sv. pisma, nas vodi misel do zaključka: ako je danes sploh mogoče živeti po kakih predpisih.

Sv. pismo, koran itd. so teoretična stran religijoznih form, kakor je civilni zakon "merodajen" za državo — zemeljsko državo, kterih praktično stran pa sedanji sistem, v praktičnem življenju ni uveljavil; in to zato ne, ker je sistem močneji kot pa zakoni.

Nauk za nebesa torej nemore biti pravomočen niti s teologičnega stališča kot tak, dokler vlada tak sistem. Predvsem je treba, da so na kontinentu praktičnega življenja taki pogoji, da se teorija lahko pokliče v življenje in da živi; živi eno z drugim, da ljudje najdejo priliko uveljaviti predpise raznih koranov in civilnih zakonov.

Dnevne kronike nam kažejo, da niti civilni zakoni, ki so umerjeni časuprimirno, niso in nemorejo biti uveljavljeni v praktičnem življenju tako, kot so na papirju.

Današnji sistem je močneii kot vsi korani in zakoni in ta sistem ostane tak, dokler ga ljudstvo samo ne poruši.

Človek je ustvarjen, da živi in to dobro in prav živi! Današnji sistem pa vse to onemogočuje.

Zato v boj proti temu krutemu sistemu!

— "Proletarca" namen je, v ljudstvu obuditi voljo, da se naj vsak posameznik zaveda svoje samostojnosti povsod; da naj bo vsak posameznik svoj samostojnik v raznih slučajih, ki jih danes prevzemajo iz dobičkarije razni agentje, ki menijo, da je to njih poklic — v svoje področje.

Namen drugih listov pa je, da se ljudstvu ne pokaže register znanosti, da se ne da prilike, do volje k samostojnosti, neodvisnosti, da se to ljudstvo ne uči plavati; temveč, sami se hočejo pokazati za dobrodelni faktor v podobi "rešilnih čolnov", v podobi jerobstva! To jerobstvo, ki bazira na neosamosvojitvi mase (neemancipaciji), je mitus (sredstvo) do brezdelne eksistence in prilika do sleparstev!

Zatorej naprej do neodvisnosti jerobstva — do emancipacije!

— Predsednik Roosevelt se zadnji čas kaže amer. ljudstvu, kot edino pravega in zanesljivega očeta-jeroba. S svojim "posredovanjem" v kongresu in senatu hoče vzbujati pozornost na sé stem, da igra vlogo diplomatičnega klovna. "Vpeljal" bo revizijo napram želez. tarifu, "omejil" bo trust olja in drugo. — Da, lepe reforme, ki značijo, da se bliža 1908. Rezultati ostanejo seveda le na papirju.

G. FRANK MLADIČU V ODGOVOR.

Jaz izjavljam tu odprto, da sem najmanj trikrat vprašal Fr. Mladiča na njegovem domu za potrdilo $2, ki sta bila založena za "Zoro" na pošti. Ali Mladič se je vselej izognil temu vprašanju s tem, da bode potrdilo že poiskal.

Ferd. Petsche.

Dne 7. jan., sem šla podpisana na dom g. Fr. Mladiča, ker je bil to zadnji dan za v poravnavo računa na pošti glede "Zore", naj se meni izroči dotično potrdilo, ker je bil moj soprog na delu. G. Fr. Mladiča ni bilo doma, pač pa mi je izjavila njegova soproga naslednje: **"Nevem, kje je potrdilo. Nevem se je li izgubilo, zavrglo ali proč vrglo.**
vrglo ali proč vrglo.

Toliko v kratkem javnosti v pojasnilo!

Angela Petsche.

LISTNICA UREDNIŠTVA.

Badaradač. Vaš dopis bodemo priobčili v prihodnji štev. Poleg bo izšel tudi članek, kako naj slovenski delavci ulagajo denar v hranilnice v stari domovini, ne da bi se bilo treba posluževati agentov v to. Tudi obširna razprava, kako se je posluževati ameriške pošte pri pošiljanju denarja v staro domovino, bode isto tako izšla.

S. K., LaSalle, Ills. — Dopisnico z dne 18. jan. prejeli; istotako smo prejeli tudi pismo, ki pa za usebino niste Vi odgovorni. Poznamo moža, ki hoče biti gladek kot jegulja in ta se Vam je moral vsiliti. Mi le pomilujemo take, ki nevedo kaj zinejo. Da se je treba učiti, je sicer prav povedal, toda pozabil je še N. B., da je v tem predmetu zelo nedosleden.

"Proletarca" poslali. Pozdrav!

Strankarske vesti.

— Na zadnji seji slov. soc. kluba v Chicagi so bili voljeni naslednji sodrugi v odbor: Anton Lončar predsednikom; Jože Ječmenjak podpredsednikom; Ivan Bartel 1. tajnikom; Frank Podlipec, 2. tajnikom; John Petrič zapisnikarjem, Frank Bostič pa njegovim namestnikom.

V nadzorovalni odbor za leto 1906 so voljeni naslednji sodrugi: Jože Ženko, Martin Hans in Jože More.

V klub sta se na novo vpisali 3 sodrugi in ena sodruginja. Klub ima svoje redne mesečne seje vsako drugo in četrto nedeljo v mesecu v dvorani sodr. Jožeta Polačeka, 683 Loomis St.

'PROLETAREC'

List za interese delavskega ljudstva.
Izhaja enkrat v mesecu.
Izdajatelj:

Slovenska Socialistična zveza v Ameriki.

Naročnina za celo leto v Ameriki...50c
Za Avstrijo.....3 krone

Naslov: "PROLETAREC",

683 Loomis St., Chicago, Ill.

'PROLETAREC'

Devoted to the interests of the Laboring classes.

Published monthly by the "Slovenian Socialist Association of America," at 683 Loomis St., Chicago, Ill.

Subscribtion rates 50c a year.
Advertisements on agreement.

"PROLETAREC" — PROLETARSTVU!

Izšel je. — Brez programa? — Ne; na čelu je prinesel program v eni sami besedi: "Proletarec". — — Izšel je iz srede proletarstva; zahtevale so ga naše delavske potrebe v boju zoper kapitalistični sistem. To je glavni princip lista; toda izšel je v prvi vrsti na rovaš nekaternikov, ki hočejo voditi slov. javnost za nos; sami so pripomogli k temu, da se je vrezala palica, ki bo padala po njih hrbtiščih. Veseli nas, da je prišlo tako daleč, da smo spoznali volkove v ovčji koži; in ko bi tega nespoznali sedaj, spoznali bi pozneje; in kdo ve, ako bi ne bilo prepozno. — —

•

Chicaški sodrugi so videli potrebo, njim so bile razmire okoli "Gl. Sv." in S. N. P. J. do pičice znane. Videli so, da se takim potom narodu godi krivica; zapazili so, da je najskrajni čas, da se tem pogubonosnim razmiram za slov. narod v Ameriki naredi en konec — in šli so, računajoč na **zavedno delavstvo**, ki se ga nemanjka poširni Ameriki — ter ustanovili svoj list. Ti sodrugi so bili takorekoč na straži in z ustanovo "Proletarca!" so dali znamenje, da je nevarnost tukaj.

Ker pa samo znamenje še neizpremeni položaja, neprepreči preteče nevarnosti, je dolžnost vsih **zavednih delavcev**, da se na znamenje odzovejo z vso svojo močjo — v duševnem in gmotnem oziru; da se to znamenje uveljavi dejanski, na braniku narodovih potreb in interesov.

— Vemo sicer, da vsem delavcem list ne bo po volji, ker smo prepričani, da je mnogo tacih, ki se za zadnje stvari v Chicagi nezanimajo; toda sodrugi se na te nemorejo ozirati! Vsem ustreči, gotovo ni bila želja in namen ustanove "Proletarca", posebno sedaj ne, ko je treba stvar sčistiti. Provokacija pa neizhaja od strani socijalistov, temveč od strani nasprotnikov.

"Proletarca" rojstvo ima svojega očeta v nasprotnikih soc. idej; to se pravi, list se je ustanovil zato, ker so sovražniki sejali seme sovraštva do svobodomiseljnih nastopov in idej! — ne pa kakor hočejo nekaterniki, ki jih Konda najame, dopovedati, da je "Proletarec" izšel iz nevošeljivosti in sovraštva.

"Proletarec" se je rodil vsled vzrokov, kakor nastane vse poleg teh: on je torej posledica vzrokov.

Brezdvomno, so v S. N. P. J. delavci, ki se s postopanjem v jed. nebodo strinjali, a pomagati si tudi ne bodo mogli; ker ako se pritožijo na "Gl. Sv." nalete na strogega cenzoria, ki jim dopise jednake vsebine vrže brezusmljenja v koš. Kaj jim bo druzega storiti kot obrniti se do "Proletarca"?

•

Nekaj elementarnegag je, da se bo skušalo pobijati sad njih greha — od strani provokantov — začetnikov vsega tega, t. j. od strani "Gl. Sv.", in da se bo udom jed. prepovedalo stati v zvezi s "Proletarcem", toda to se bo doseglo le tam, na ktere mi itak ne računamo; drugi bodo storili po svoje. "Proletarec" se je ustanovil na konto **zavednih** in ima obenem tudi namen vzgojiti še več zavednežev — na tem stališču "Proletarec" bazira.

"Proletarec" gotovo nima namena pospešiti število slov. listov v Ameriki, pospešiti literarno gnojišče, ampak on hoče biti samostojen od samostojnih posameznikov, ki imajo smisel za svoboden razvoj, svobodno besedo in drugo, ki vodi k spoznanju vsega **dobrega, lepega** in **resničnega**.

"Proletarec" — zavednemu proletarstvu!

Drskar.

ZAPADNA ZAVEZA PREMOGARJEV IN PLAVŽARJEV (W. F. of M.).

Jako zanimivo vprašanje za vsakega opazovalca socialnega gibanja tvori vpliv raznih gospodarskih razmer na delavski sloj.

Na shodih kake lokalne organizacije pivovarniških delavcev gleda človek le vesele obraze, mejtem ko bi videl na shodu mednarodne zaveze pogrebnikov le resne obraze. Zidarji, ali kovači vstopijo ob času kake stavke mnogo energičneje za svoje zahteve, kakor mesarji, dasi je njih delavsko orodje povsem nedolžno.

Vpliv gospodarskih razmer pa ni nikjer tako očividen, kakor vprav v zapadnih plavžarjih in premogarjih.

Že fizična nevarnost te vrste delavcev je tako velika, da se delavci polagoma privadijo vsaki nevarnosti, da postanejo predrzni in srčni, da se vsaki nevarnosti smejo v obraz. Ti uzroki sami pa ne zadostujejo, da so se delavci organizirali na napredni, revolucionarni — socialistični podlagi, dasiravno so ameriški delavci navadno organizirani v nazadnjaških strokovnih organizacijah, v katerih imajo prvo besedo meščanski politikarji.

Drug jako važen faktor je podedovalnost. Vsakteri, kdor količkaj pozna ameriško zgodovino, vé, da so bili najpogumnejši in najboljši vojaki Washingtona za ameriško svobodo uprav prebivalci "Rocky Mountain States", da so uprav prebivalci teh držav največ pripomogli, da so se Zdr. države osvobodile angleškega jarma. Tudi v meščanski vojni — za osvoboditev zamorcev so bili ti vrli zapadni ameriški graničarji vedno v prvih bojnih vrstah in tako pripomogli do poraza južnih držav.

Po končani meščanski vojni so ti ameriški graničarji odšli proti zapadu v Skalnato gorovje, le nekateri so se na prostranih ameriških poljanah naselili kot kmetje. Na pacifičnem obrežju, ki je jako prilagodno trgovini in obrti so vsled izseljevanja proti zapadu kmalu nastala cvetoča mesta. S tem je zginila tudi granica, ostala je le še v zgodovini.

Nikakor pa ni izginil uporni duh v prebivalcih — gorjancih Skalnatega gorovja. Najboljši dokaz za to trditev je "Zapadna zaveza premogarjev in plavžarjev". Prednamci ženialnega urednika glasila zaveze so se borili pri King's Mountain in so bili med prvimi naseljenci v državi Tennessee. Res je njegov način bojevanja nekako divji, ne jednakomeren, vendar se pa mora reči, da je koristonosen za delavstvo in da se povsem razlikuje od bojevanja druzih nazadnjaških ameriških delavskih voditeljev.

Zapadni premogarji in plavžarji so v marsičem posneli bojno taktiko evropejskih socialistov, posebno kar se tiče vzgoje delavstva za socialistične ideje in principe. Ali resnici na ljubo moramo konstatirati, da so zapadni plavžarji in premogarji imeli že svoj lasten način bojevanja, s katerim so umeli kapitalistom vedno zasekati globoke rane.

Zapadna zaveza premogarjev in plavžarjev je darilo stare ameriške granice prihodnjosti — je zgodovinska vez mej ameriškim revolucionarnim individualizmom in modernim socializmom, je dandanes najboljša razširjevalka in oznanjevalka socialističnih naukov na zapadu.

I kot taki ji želimo obilo vspeha!

VOJNA.

Spisal **Kovačev Jože.**

Zadnjo nedeljo dopoldne sem bil na Clark ulici. Oster severovzhod mi je podil snežinke v obraz in mi grenil nedeljski dopoldanski sprehod.

Blizo križišča Madison ulice sem opazil večjo gručo ljudi, ki je vzlic slabemu vremenu trdovratno zrla v izložno okno neke znane trgovine s slikami.

Ko sem se približal radovedni gruči, sem nehote pogledal v okno. Obstal sem! Gledal in gledal sem tudi jaz nekaj groznega, strašnega!

Videl sem in gledal veliko in realno sliko z rusko-japonskega bojišča, kakeršno zamore ustvariti le umetnik-realist.

Tu so bila videti požgana poslopja, tam so ležali mrtveci, imajoč grozne poteze na obrazih in držeč pesti trdo sklenjene, kakor bi hoteli ljudi prepričati o strašnih trenotkih smrtnega boja.

Pri nekem grmiču je ležal vojak, vstreljen je bil v prsi. Dozdevalo se mi je, da še živi. Gorka; rdeča kri je curljala iz majhne rane, z desnico, v kateri je držal prst in velo travo, je pa skušal zamašiti rano, da bi zabranil krvotok... morda olajšal grozne muke, katere mu je prizadjala sovražna kroglja?

Na nekem malem griču so pa ležali mrtveci in ranjenci, kakor žito po hudi nevihti. Zemlja je bila razorana od smrtonosnih granat, od krogelj iz brzostrelnih topov in šrapnelov.

Preko teh mrličev in ranjencev so pa drvili ruski pešci z nasajenimi bajoneti, sredi njih pa duhovnik visoko držeč rozpelo, s podobo Krista, s podobo tistega, ki je oznanjeval mir ljudem na zemlji.

Obrazi vojakov so počrneli, na obrazih se jim čita besnost in podivjanost, zemlja je vsa krvava, ranjenci se pa zvijajo vsled groznih bolečin.

O ironija! Sredi teh podivjanih, krvižejnih ljudi duhovnik z razpelom v roci...

V imenu Krista jih navdušuje, naj koljejo, morijo, ubijajo!

Ljudje! Ali hočete še boljši dokaz o današnji človeški lažnjivosti?

Pustite vendar Krista na miru, ako hočete ubijati, klati in moriti...

Obrnil sem se v stran. Mojo dušo je napolnil gnjev, ko sem gledal goli človeški hinavščini tako odprto v obraz.

In vendar se mi je zjasnil takoj obraz. Spomnil sem se, da še dandanes na milijone ljudi živi, ki oznanjujejo mir, enakopravnost vseh ljudi na gospodarskem in političnem polji, da je doba le še kratka, ko se naši zanamci ne bodo več pobijali in klali.

In to daje moji duši z nova pogum, da toliko krepkeje vstopam za ideale človeštva: svobodo, enakost in bratstvo.

KAKO ZASTOPA DUHOVŠČINA NAROD. KORISTI.

Piše **Drskar.**

I.

Naša Kranjska ima največ črne zgodovine, katere vsebino so šele zadnji čas obelodanili in razširili med ljudstvo nekateri slov. samostojniki.

Kranjske razmire — povprečno, so največ posledice rimsko-papinske politike, kakor napr. v Španiji in drugod, kjer je imela ta politika vpliv in zatočišče pri vladah.

Zgodovina nam dokazuje in današnje obnašanje rim. klerusov potrjuje, da so bila vsa politična in gospodarska uprašanja naše deželice odvisne od Vatikana; od tam so prihajali nasveti, katere je vlada uveljavila in izvrševala.

Vatikan je vedno gledal, da so prišle vse najboljše duševne moči, kakor tudi vsi najbolji gmotni pripomočki v posest klerusa.

Stem se je narodu vzelo življensko moč, da je moral biti suženj tistih, ki so bili na krmilu.

Narodno veslo je bilo v Vatikanu, njega politično moč in sistem narodnega gospodarstva je papinstvo po svojih agentih vrglo v temnico, kjer so že ležale moči druzih dežel in držav.

Vatikan si je znal pridobiti moč nad narodi stem, da jih je življensko kastriral; in to se je pri versko fanatičnih slojih takrat lahko storilo. Da bi se takim barbarskim razmiram prišlo do konca, je bilo sploh nemogoče, ker duhovščina je bila tem razmiram razvajena poleg pa neznačajna in ni z narodom nikdar čutila; naobratno: denuncirala je vse, kar je imelo smisel za blagor naroda in napredek sploh.

Naši zagovorniki rimsko kat. cerkve se pa še danes drznejo govoriti, koliko dobrega je storila kranjska duhovščina v kulturnem ozir. gospodarskem oziru, dasi dejstva govore ravno nasprotno. Mesto da bi se bil narod vzgajal v demokratičnem duhu — za praktično življenje, se je pa vlačil v najtemnejše katakombe poneumnevalnosti, samo zato, da je Vatikanu neslo. Govorilo se je o napadih od Turkov, da se gre, ali naj v naprej Mohamed **bogari** na Kranjskem ali "naš pravoedini". Vse te stvari pa so bile le pesek v oči, kajti duhovščina sama je bila gorji od Turkov.

V časih se je sicer vzdignilo nekaj hrupa — vendar se v zgodovini le redko nahajajo taki slučaji — ki je imelo lice, da se razmire predrugačijo od strani nekaternikov iz med duhovništva, vendar se kaj tacega le ni uresničilo. Taki manevri so imeli le namen, da so ubegle fanatike zopet pridobili nazaj. Na tak način se je le ljudstvo sleparilo.

Malo mož je bilo, ki so ljubili narod vzlic temu, da so nosili kuto in talar.

V času protestantizma se je sicer pokazalo par značajnih mož, ki so pa la vedno dekla reakcije in strežnik vsled zasledovanja vlade, ki je birim. klerusu — morali begati in kraja v kraj. Rim je bil močan in kot tak je držal svojo brutalno tiaro z vsemi močmi nad pravico. Preganjalo se je vse svobodomiseljne može, vse tiste, ki so ljudstvu kazali grdobije rim. hirarhije. Skratka: Rim je bil centrala organiziranih roparjev, topovov, tolovajev, banda brez milosti.

Rimski jarem so občutili narodi od tedaj, ko so se ločili od malikovalstva pa do danes.

Vendar se je vse, oblike izkoriščanja, kakor uzorec jarma v novejšem času spremenilo. Kakor je napredoval duh časa, tako je napredovala oblika humbuga in sleparstva.

To neznosno stanje, ki ga je med drugimi kraji rodil Rim tudi Kranjski, je rodilo v narodu edino misel, misleč pošteno, da se odtegne tem razmiram in začel se je seliti v tujino.

Iz dežele nazadnjaštva.

V nobeni evropejski državi ne vzdiguje reakcija tako ponosno svojo glavo, kakor na Španskem. Nikjer na svetu se vsaka svobodna misel tako kruto ne preganja, kakor v tej nesrečni deželi, v kateri imajo rimsko-katoliški

duhovniki prvo besedo. Smelo lahko trdimo, da se niti v Rusiji ne preganja tako barbarično ljudi, ki niso z obstoječim zistemom zadovoljni, kakor v deželi sv. inkvizicije. Resnica je, da se v Rusiji skuša vsaki pojav svobodne misli zatreti s silo. Ali sredstva v Rusiji, s katerimi se skuša uničiti klic po svobodi, so vprav otročja in nedolžna napram sredstvom, katere rabijo na Španskem moderni inkvizitorji.

Komaj se je pojavil prvi korak delovskega gibanja na Španskem po ustanovitvi internacionale, že so se pričela tudi kruta preganjanja proti delavskim organizacijam. Prvi udarec je zadel na Španskem delavske organizacije leta 1882. Popolnoma čista strokovna organizacija poljedelskih delavcev, ki se absolutno ni pečala s politiko, socializmom ali celo anarhizmom, se je uničila tem potom, da je bilo osem odbornikov garotiranih (zadavljenih), kakih dvajset je bilo obsojenih v dosmrtno prisilno delo v afriške kolonije. In to se je zvršilo postavnim, sodnjiškim potom v Xerezu. Vlada je pa poskrbela, da je bila vsa Evropa vsled lažnjivih popolnoma iz trte izvitih laži prepričana, da se je šlo za uničenje grozne teroristične organizacije. Obtoženci so bili tudi vsled inkvizitorskih pripomočkov obsojeni radi požiganja, ropov in umorov. Še le 20 let kasneje, leta 1902 je zvedel ves svet, da so pravljice o "mano negri" izumili le orožniki, policaji in drugi vladni špiceljni, da so sodniki z groznimi mukami vse izpovedi izsilili iz obtožencev. Vsled splošnega ogorčenja, ki je zavladalo po vsej Evropi, so bili španski krvniki prisiljeni izpustiti vse žrtve brutalne justice po dvajsetletnem življenju v prognanstvu. Ali mrtvih ni mogel nihče več obuditi v življenju, kakor nihče več obuditi k življenju, kakor nikom mladosti.

Deset let kasneje po "mano negra" obravnavi leta 1892 se je veršila obravnava proti vstašem iz Xereza. In zopet je sodišče odbornike delavskih društev, govornike in urednike časnikov obsodilo na smrt ali pa v prisilno delo, dasiravno ni imelo nobenega najmanjšega dokaza, da so se vdeležili "nemirov". In zopet so sodniki s pomočjo torture dosegli, da so obtoženci priznali vse, kar so sodniki hoteli. Na podlagi te obsodbe so bili štirje plemeniti možje garotirani, drugi so pa bili zopet obsojeni v prisilno delo v severno afriško kolonijo. Med obsojenci je bil tudi Fermin Salvochea, kojemu je bilo prisojenih 12 let prisilnega dela radi vdeleženja pri nemirih, dasiravno je takrat, ko so izbruhnili nemiri v Xerezu, sedel že poldrugo leto v ječi v Kadixu. Njegovo obsodbo so inkvizitorski sodniki utemeljili s tem, da so rekli, da je vodil vstajo iz ječe. Pač smešno!

Sedaj so sledili dogodki hitro drug za drugim s tem razločkom, da so se vršili v Kataloniji, mesto v Andaluziji. Leto kasneje je vrgel anarhist Paulino Pallas bombo v ulici Gran Via v Barceloni, da je s tem protestiral proti grozovitostim vojakov na Kubi in proti grozovitostim Jezuitov na Španskem, in dve bombi je vrgel proti državnemu prevratnežu, generalu Martinez Camposu, katerega je pa le lahko ranil.

Pallas ni zbežal, temveč je vrgel svojo čepico v zrak in zaklical: "Živela anarhija!" S tem je obrnil pozornost na sebe. Prijeli so ga in zaprli.

Vojno sodišče je Pallasa obsodilo na smrt in bil je ustreljen. Na potu na morišče je pel špansko pesem, ki se oričenja s temi vrsticami: "Bolje voliti smrt, kakor biti rob."

Toda vlada ni bila zadovoljna le s smrtjo Pallasa. Da se znebi vseh elementov, ki so količkaj dišali po svobodomiselnosti, vprizorila je zopet strašno gonjo. Vojno sodišče je zopet rabilo natezalnico in druge enake instrumente, da je tem ložje obsodilo obtožence. Obtožencem so zmečkali spolske organe, rezali jim jezike, mečkali in stiskali glave, odtegnili jim vodo, da so bili jetniki primorani piti svojo lastno vodo; pretepali so jih po cele dnove ali jih pa silili, da so morali teči; odtegovali so jim spanec itd.

Neki po nedolžnem zaprt in mučen delavec je prisegel, da se bo maščeval. Bil je to Santiago Salvador, ki je kmalu, ko je prišel iz ječe, dne 21. nov. 1894 vrgel bombo v licejsko gledališče.

Zopet je vlada dala zapreti nebroj nedolžnih ljudij, katere je potem z mukami prisilila do izpovedb. Vlada je celo izročila vso zadevo tistim sodnikom, ki so vodili obravnavo "mano negre". Mnogo jetnikov je umrlo vsled groznih inkvizitorskih muk. Še le nekaj mesecev kasneje so aretirali pravega napadalca Santiago Salvadora v Aragonu, ki je takoj priznal, da je zvršil napad, zajedno pa dokazal, da ni imel zaveznikov. Dasiravno je bilo dokazano jasno kot beli dan, da je Santiago Salvadore sam brez zaveznikov zvršil atentat, vzlic temu sodniki niso hoteli izpustiti žrtve, katere so imeli v svojih krempljih.

Pričela se je nova obravnava, pri kateri so zopet muke odločevale. In rezultat te obravnave je bil, da je bilo sedem nedolžnih ljudi obsojenih na smrt, mnogo druzih pa v dosmrtno prisilno delo v afriške kolonije.

V mesecu juniju 1896 je zopet nekdo vrgel bombo v ozki ulici Cambios Nuevos v Barceloni proti neki verski procesiji. Napadalca niso nikdar izsledili, radi tega so pa vladni krvniki kar ponoreli. 300 popolnoma nedolžnih ljudi, med njimi mnogo takih, ki se niso nikdar brigali za javno življenje so zaprli in grozno mučili.

In pričela se je vršiti znamenita obravnava v Barceloni, ki je ves civilizirani svet seznanila, da je na Španskem trdnjava, ki se imenuje Montjuich, in da španska inkvizicija še isto tako deluje, kakor je delovala pred 200 ali 300 leti. O mukah nesrečnih in nedolžnih žrtev je bilo slišati širom sveta, ki so bile tako grozne in strašne, da je ljudstvo imenovalo to trdnjavo "castillo maldito" (prokleta trdnjava).

300 do 400 jetnikov so zaprli na bojni ladiji, katere so potem vodili v majhnih gručah v inkvizitorski oddelek, kier jih je orožniški poročnik Portas po znani metodi "svete" inkvizicije grozno trpinčil. Jetnike so ščipali z razbeljenimi kleščami, ruvali jim jezike, trli spolske organe, itd.

Sodniki so bili častniki, preiskovalni sodnik pa major Marzo, ki je kasneje zblaznel. Ta zver v človeški koži je naročila, da se mora jetnike toliko časa mučiti, dokler ne priznajo vse, kar se hoče. Sedaj je obstalo 28 oseb, da je vrglo eno in isto bombo. In preiskovalni sodnik Marzo je izrekel pred sodiščem te le pomenbne besede: "Jaz se ne vklonim pameti, ampak zahtevam smrt za vseh 28 oseb.

Pred sodniki so jetniki kazali svoja razmesarjena telesa in preklicali so vse, kar se jim je z groznimi mukami izsililo. Ali to ni napravilo na sodnike niti najmanjšega vtisa. Marzo je zapovedal odpeljati in izročiti jetnike zopet rabelju. Kmalu so se slišali v sodnjiški dvorani obupni klici, ki so prihajali iz mučilnice. Jetnike so zopet pripeljali pred sodišče in sodišče jih je precej obsodilo na smrt, 70 do 80 pa v prisilno delo.

Druge obtožence, katere je sodišče "oprostilo", so pa po zakonu za anarhiste pregnali v Rio de Oro v Afriki, ker je jako slabo podnebje.

Dne 4. maja so ustrelili pod trdnjavo Montjuich Tomaža Asheri-ja, Lojzeta Masa, Jožeta Malasa, Jožeta Noguesa in Muama Akino. Ko so prišli na morišče, so vsi zaklicali: "Mi smo nedolžni!" Nekdo je zaklical: "Vi ste morilci!" Molas je zaklical: "Živela socialna revolucija!"

Vsi evropejski narodi so se zgražali nad brutalnimi španskimi krvniki. Vse evropejsko časopisje, izvzemši listov, ki so v rokah klerikalcev, je protestiralo proti temu krutemu nastopu španskih trinogov napram nedolžnim ljudem. Ali ta klic je ostal glas vpijočega v puščavi. Španski trinogi so uresničili svoje temne namene, zapirali so v ječe in morili ljudi, ako so bili le na sumu, da ne trobijo v klerikalni rog. Španska vlada, na čelu ji Canovas de Castillo je korakala po svoji temni in nazadnjaški poti naprej, ne zmeneč se za protest vseh civiliziranih narodov, dokler ni dne 6. avgusta 1897 mladenič Miha Angiolillo vstrelil Canovasa de Castillo v kopališču Santa Agueda.

Angliolillo po dovršenem napadu ni zbežal, ampak je počakal, da so ga prijeli in odpeljali v ječo. Pred vojnim sodiščem je v svojem govoru povdarjal, da je Canovasa de Castillo radi tega usmrtil, ker je Španijo vladal z inkvizicijo in grozo, ker je na tisoče mladih vojakov poslal v smrt, ker je španski narod, dasi živi v od narave bogato obdarjeni deželi, z neznosnimi davki spravil na beraško palico. Sodišče ga je obsodilo na smrt.

In ko je dne 19. avgusta 1897 priproti ljudstvu in z lepo donečim glasom zaklical velepomenbno besedo: "Germinal!"

Kmalu na to so ga objele železne spone garote — kratko pokanje kosti in izdihnil je . . .

Ta kratek obris iz zgodovine španskega delavskega gibanja zadnjih let le dokazuje, da se tam, kjer imajo absolutno farji vlado v rokah, brutalno preganja delavce, da se skuša z srednjeveškimi grozovitosti uničiti vsaki pojav misli svobodne.

Le tam, kjer je dežela vsled klerikalnega zistema izkoriščana in izžeta, le tam sega narod po drastičnih in nasilnih sredstvih, da se maščuje za sprejete krivice.

Vsled tega je sveta dolžnost vsakega človeka, ki pozna pogubonosnost klerikalizma za narod, da podučuje narod o zlih posledicah klerikalizma, da se tako klerikalizmu spodrežejo še pravočasno korenine.

Mi vendar ne želimo, da bi iz lepih slovenskih pokrajin postala nekaka druga Španija.

Na delo torej, kdor ljubi svoj narod in je prijatelj svobode in napredka.

DRUGO BOŽIČNO PISMO.

Solnce pošilja svoje tople žarke v mojo sobo. A vzlic temu je zunaj mraz. Solnce je izgubilo svojo moč, ker njegovi žarki preveč poševno zadevajo severno polovico zemeljskega obla. Tudi jaz sedim pri zakurjeni peči in čitam Haeckelovo ljudsko izdajo. Kar zazvižga v veži pismonoša. Moj tovariš, ki je čital zadnjo izdajo Aškercevih poezij, je odprl vrata in sprejel od pismonoša mi toliko priljubljeni list "Glas Svobode". Naglo sežem po njem. Pogledam naslove člankov in čitam: Božično pismo. Kaj je to?

Pričnem čitati. Komaj sem prečital nekaj stavkov, že sem bil uverjen, da to ni božično pismo, da bi bilo bolje, ako bi pisatelj prihranil ta dopis do pustnega torka, za naslov pa napisal "Pustno pismo". Vsekako bi s tem zadel v črno.

Res žalostne so razmere v ameriških Slovencih. Drug druzega gledajo kakor pes in maček in mečejo drug druzemu najgrše psovke v obraz. To je res žalostno in abžalovanja vredno. Jaz sem le kratek čas v Chicagi, radi tega mi morda tudi niso znani pravi vzroki tega prepira, torej tudi presoditi ne morem, kdo zastopa pravo stališče. Sploh se mi pa ves prepir dozdeva malenkosten, ker je preveč oseben. Ta prepir sploh ne nosi koristi slovenskim naprednim delavcem. Od tega prepira imajo dobiček le zakleti sovražniki delavstva. Že star slovenski pregovor se glasi: Ako se prepirata dva, ima tretji dobiček.

Ako drugi nezavedni slov. delavci čitajo take psovke si pač nič dobrega ne morejo misliti o slovenskih socialistih. Ti si bodo pač mislili, da so ti ljudje še slabši kakor farji. Učiti nas hočejo, pripovedujejo nam o svobodi, enakosti, sami so pa nesložni. Res krasne razmere!

Ako pojde tako naprej bomo sami socializmu — najlepši in najvišji ideji na svetu le škodovali. Radi tega bi bilo umestno, ako bi bilo že tega prepira konec. Jaz mislim, da je vendar še ena pot odprta v poravnave. Skliče naj se shod vseh zavednih delavcev v Chicagi. Temu shodu naj se predlože vse preporne točke v presodek. Delavci se bodo gotovo izrekli za eno ali drugo stran in boj se bode lahko z nova pričel z vso silo proti nenasitnemu kapitalizmu, edinemu smrtnemu sovražniku delavstva.

Slovenski delavci! Obrnite le svoje poglede v Rusijo. Od ruskih delavcev se lahko učite, kako se je treba bojevati za protest in pravico.

Ali ni sramota za nas, ako se medsebojno prepiramo?

Nehajte že vendar enkrat z obrekovanjem in prepirom. Bojujmo se složno za svobodo in pravico, kakor se bojujejo naši bratje v Rusiji.

Vse za svobodo, enakost in bratstvo.

Frank Podlipec.

Opomba uredništva. Ta dopis je poslal sodr. F. P. uredništvu "Glas Svobode". A gospod M. V. Konda je zavrnil ta dopis, dasi njegov list nosi na čelu geslo: **Kdor ne misli svobodno, se ne more boriti za svobodo.**

G. M. V. Konda smatra to za svobodo, ako se priobčijo le taki dopisi, ki so njemu všeč, ki so koristonosni le za njegov osebni "kšeft".

Uredništvo "Proletarca" je priobčilo ta dopis brez komentara in ga da vsem sodrugom v razpravo.

Chicago, 14. jan. 1906.

Cenjeni sodrugi!

Ker mi je danes nemogoče prisotstvovati seji, sem se namenil napisati nekaj vrstic, da razobložim svoje mnenje o "Proletarcu".

Moje mnenje je, da bi se osebnost povsem opustila in se nadomestila s podučnim in naprednim gradivom. Ljudstvo dandanes nemara čitati grehov nekaterih chicaških sodrugov, pač pa želi naprednih in agitatoričnih socialističnih člankov. To Vam je pa tudi znano, da z osebnim zagovorom ne bodete nikdar pokazali ljudstvu omiko in izobrazbo, pač pa surovost.

Nadalje se ljudstvo noče naročiti na list in ga podpirati radi osebnosti. N. pr. V La Salle-u sem čul, ako se hoče par chikaških sodrugov zagovarjati, naj list na svoje troške izdajajo, naj se ne zagovarjajo v listu, ki je namenjen za propagando in napredek in je last vseh svobodomiselnih delavcev.

G. M. V. Konda je lastnik svojega lista, on torej lahko to dela. Mi pa tudi vemo, da bode vprav s tem blamiral samega sebe in svoj list.

Jaz sem Vam s tem pojasnil svoje mnenje. Pa tudi drugi ljudje so tega mnenja. In če Vam je za obstanek, se ta stvar tudi uresniči.

Ako bode list "Proletarec" napaden od stranke ali oseb, se ima pravico zagovarjati, nikdar pa oseba, pa naj bode katerakoli hoče.

Ako se to uresniči, sem pripravljen jaz in še mnogo druzih, kaj storiti za list. Za drugo si pa umijem roke.

Za svobodo in enakopravnost.

Frank Stonich,
946 S. Ashland Ave.

Ta dopis je poslal sodr. F. Stonič slovenskemu soc. klubu v Chicagi. Uredniški odbor je sklenil, priobčiti ta dopis, da tudi znanji sodrugi izrečejo svoje mnenje pismeno tajniku A. Prešernu.

V SIBIRSKEM RUDOKOPU.

Tobolsk je bil že za nami. Po večdnevni vožnji na slabem vozu sem zagledal v daljavi visok hrib, sredi njega pa veliko odprtino, ki je podobna žrelu ugasnjenega vulkana. Ko smo se približali, so nam iz sredine vdarjali nasproti slabi plini. Da sem se plinom privadil, sem zadržaval za nekaj časa sapo. Držeč robec pred nosom, sem korakal proti velikanski skalnati odprtini. Od sten so kapljale velike umazane kaplje, ki so se odtekale v umazano in gosto mlako pred odprtino.

Svet se je znižaval, ki se je pa dalje proti vzhodu in severu zopet vzdigoval 4,000 čevljev nad morsko gladino. Miljedolgi ledeniki so dajali rudokopu lice nepremagljive trdnjave.

Takoj ob levi stoji velikanska predpotopna stražnica, v kateri kozaška četa opravlja vratarsko službo. O notranjanosti lahko le tisti sodi, ki je videl vso to nesnago. Nekaj umazanih klopi in surovo otesana miza so edino pohištvo.

Pred vhodom sem opazil kot edini znak evropejske "kulture" dvojno vrsto modernih pušk, sredi katerih je bradati kozak zamišljeno korakal gor in dol.

Službozvršujočemu častniku sem pokazal svojo legitimacijo, na kateri je bilo razločno zapisano, da si smem ogledati vse kaznilnice. Mladi vojak me je sprva zvedavo ogledoval, potem je pa zadovoljno prikimal. Morda me je smatral za kakega kaznilniškega ravnatelja. Mogoče je bilo tudi to.

Vodnik, katerega mi je dal častnik, me je vodil po temnem, ozkem hodniku, ki je vodil navzdol. Zemlja je bila vsled vode tako mastna, da sem bil večkrat v nevarnosti, da spodrsnem in padem na tla. V hodniku so bile povsod kužne miazme.

Dasiravno sem bil oblečen v topel kožuh, vendar me je zeblo. Poleg je pa bila še tako trda tema, da je človek, komaj videl roko pred očmi.

Hodila sva kakih 10 minut, ko sem v daljavi opazil neko brljavo in utripajočo luč. Dozdevalo se mi je, da bode kmalu konec pota. Svet je bil čimdalje bolj močvirnat, mraz pa občutnejši. Pritajeno odmevajoč glas najnih korakov me je ne hote spominjal na moje pohode v podzemeljski jami ob obrežju Baje. Dišalo je po plesnjevini trohnini in mrličih.

— Pred rudokopom sva, je spregovoril moj voditelj in pokazal je na debelo železno mrežo, ki nama je zastavila pot. Med debelimi železnimi palicami bi komaj prodrla podgana. Na ključavnicah so bile pritrjene debele železne verige.

Približal se je stražnik. Komaj mu je namignil moj voditelj, že je odprl vrata. Kako se je mučil, da je zarjovelo železno mrežo le toliko odprl, da sva mogla vstopiti.

Bila sva v širokem, ali dokaj nizkem prostoru, katerega je slabo razsvetljevala oljnata svetilka. Vsled slabe luči, se nisem mogel takoj informirati o razširjenju hodnika.

— Kje sva? sem vprašal svojega voditelja.

— V spalnici obsojencev, je odgovoril. Preje je bil to bogat rov, sedaj pa služi za ležišče.

Mene je zazeblo do kosti.

To gomilo, kamor ni nikdar posijalo solnce, je imenoval ta človek spalnico! V tej jami, polni miazmov, so nesrečneži, katere so vladajoči nasilneži sem poslali, počivali od trudapolnega dela na klopeh, na katerih je bilo malo gnjile slame. V skalo so bile vklesane omaram podobne celice. Ves prostor je bil podoben velikemu čebelijaku. V vsaki celici je spalo po noči pet kaznencev. Pred vsako celico so bila močna železna vrata, s katerimi so zapirali kaznence kakor stekle pse.

Nikjer vrat, ne okna! Povsodi mokra skala in pa zarjevelo železo! Slama, katera ją vbogim jetnikom služila za ležišče, je bila mokra in segnjita. To ležišče je bilo podobno malemu kupu gnoja. Mala slamnata blazina je služila za vzglavje, mokra vrečevina pa za odejo. — Nikjer mize, ne stola! V nekem kotu je brlela na čast materi božji majhna svetilka.

Z gnjevom sem opazoval ta kraj nesrečnežev. Odleglo mi je, ko sva ostavila spalnico. Moj voditelj me je vodil v drug hodnik, katerega je zapiralo več železnih mrež. Slabe svetilke so razsvitljevale težavno pot. Sploh je pa bila zemlja nekoliko gostejša kakor v prvem hodniku. Povsod je vladala grozna tihota.

Koncem hodnika sva stopila v nekako prostorno dvorano. V sredi je stala okrogla miza, okoli nje pa trije stoli. Več bakelj, ki so bile pritrjene v železne obroče, so razsvetljevale ta prostor. Iz tega prostora je vodilo več hodnikov, kojih namen mi je bil neznan. Na stropu je bila gosta mreža, ki je branila svitlobi vhod v dvorano in ki je v svitlobo bakelj tužno obsevala ta prostor.

To je bil pravi rudokop.

Peklenski trušč je vdarjal na najino uho, katerega so kaznenci provzročali s kladivom in pikom, vdarjajoč na trde skalnate stene. Pred sabo sem gledal razdrapana bitja, z mršavimi, dolgimi bradami, vnetimi oči, vkovana v težko železje na nogah... kaznence.

Tudi eden ni bil zdrav. Nikdo ni žvižgal pri težkemu delu kako veselo pesnico. Vsi so molče udrihali s kladivom ali pikom. V časih so naju strahoma opazovali. Na rokah so jim rožljale težke verige, katere so morali po zakonu nositi. Prokleto pravosodje, ki tako kaznuje!

Precej kaznencev je bilo bosih, drugi so imeli čevlje, ali kakšne? Nekateri so imeli le sandale na nogah.

Cunje, v katere so bili oblečeni, so bile vsled vode, ki je kapljala neprenehoma nizdol, popolnoma premočene. Na velikanskih bradah so se pa bliščale ledene sveče. Nikdar ne bodem pozabil, kar sem viled tukaj.

V obsevu bakelj so se mi dozdevali vbogi kaznenci kakor duhovi, ki se boje ljudi in ki globoko pod zemljo zvršujejo svoj težki poklic.

Le rožljanje verig, stokanje kaznencev, surovo priganjanje priganjačev me je spominjalo, da sem v sibirski kaznilnici.

Udarci s kladivom so doneli jednakomerno na uho. Kjer koli se je hotel kak kaznenec malo oddahniti, že ga je osorno pričel priganjati priganjač. Vse je drvelo z delom.

Popolnoma pomanjkanje solčne svitlobe je spremenilo ta rudokop v grozno ječo. Na mene je to napravilo velikanski vtis, da kaznencem ni dovoljeno niti gleda nebeškega svoda, posutega z brezštevilnimi zvezdami.

Nekako posebno simpatično čutstvo se je vzbudilo v meni do vitkega kaznenca, ki je težko sopeč razbijal trdo skalo. Stopil sem bližje.

— Zakaj si tu? sem vprašal.

Boječe me je pogledal in hitel je z delom.

— Kaznencem je prepovedano govoriti o vzrokih njihovega prognanstva, me je podučil priganjač.

Mene je zazeblo.

Živ pokopan, ne da bi smel povedati zakaj...

— Kdo je ta kaznenec? vprašal sem na tihoma svojega voditelja.

— Številka 114, odgovoril je lakonično.

— To vidim sam, sem odgovoril. Ali njegovo ime, njegova družina?

— To je grof T...., znani zarotnik. Več pa ne nemorem povedati o št. 114.

Slab, okužen zrak mi je jemal sapo. Kakor, da bi ležala mora na meni, me je tiščalo v sapniku.

— Peljite me na prosto, sem zaprosil voditelja.

Vbogal me je. Hitro sva korakala preko hodnikov proti izhodu, kjer me je zapovednik pozdravil.

— Kakšen vtis je napravila naša kaznilnica na Vas? me je vprašal ljubeznjivo.

Naredil sem mu poklon, da sem se izognil direktnemu odgovoru, kar je on smatral za priznanje.

— Kaj ne pridni ljudje, je zopet pričel ironično.

— Da, sem pripomnil jaz. Gotovo se vesele nedelje, gotovo je nedeljski počitek blagodejen za nje.

— Počitek... Kaznenci morajo vedno delati!

— Vedno?

— Gotovo! Radi tega so obsojeni na prisilno delo. Kdor vstopi v rudokop, ga ne ostavi nikdar!

— Ali to je barbarično, surovo!

— Pregnanci delajo vsaki dan dvanajst ur. Tako tudi ob nedeljah. Oni ne smejo nikdar počivati. Pač!... Kaj žlabodram? Dvakrat v letu se smejo odpočiti. Na velikonočno nedeljo in pa na carjev rojstni dan.

— Tudi kapitalisti se spominjajo ob smrti ponižnih, pasjih duš. Marshall Field je to dokazal s tem, da se je spomnil v oporoki treh svojih priganjačev, ki so mu stali vedno zvesto ob strani pri izsesavanju delavcev. Pa naj še kdo trdi, da kapitalisti niso hvaležni ljudje?!

— Po vsi Ameriki so socialisti dne 22. jan. t. l. priredili velike demonstracije v spomin krvave petrograjske nedelje

Vzlic temu se giblje, eč vprav nekateri kretini v Slovencih blujejo ogenj in žveplo na socialiste.

— Osebni prijatelji g. M. V. Konde pravijo, da smo lagali, ko smo v letaku poročali, da dobiva g. M. V. Konda od S. N. P. J. na leto $580.

Mi radi priznamo, da smo se zmotili, ker g. M. V. Konda dobiva v resni $630 na leto od jednote.

$480 dobiva kot tajnik in $150 pa kot lastnik "Glas Svobode" za oglas jednote "Poleg teh dohodkov pa izcrpava g. M. V. Konda še posamezna društva pri naročanju tiskovin.

G. M. V. Konda dela to iz gole nesebičnosti, ker je res mož vnet za blagor naroda!

SMRTNA OBSODBA.

Spisal **Jože Zavertnik.**

Dasi je bilo še zgodaj, ko je pridrdral vlak na postajo B., vendar me je čakal moj prijatelj na železniškem peronu.

Prijatelj se je držal nekako resno, ko sva sedla v voz, v katerega sta bila vprežena dva čila konjiča. Pogledal sem mu v obraz, in ga vprašal po njegovi nenavadni resnosti, kajti znam mi je bil kot vesel človek, kojemu so le malokaterikrat resne gube temnile njegov obraz.

"Vidiš," pričel je prijatelj," predno naju potegneta konjiča domov, bode N. N., končal na vislicah."

"Pa radi tega se vznemirjaš?" vprašal sem ga znova, da bi zvedel, česar je zločinec zakrivil, da mora končati na vislicah.

"Res, zamorec je," pričel je pripovedovati prijatelj, "ali dokazali mu pa vendar niso, da je on umoril bogato kmetico in njena otroka. On vse taji, vsi dokazi, katere je navedel državni pravdnik, se pa opirajo le na indicije. Vlic temu so ga obsodili na smrt in danes v jutro bode smrtna ibsodba izvršena."

Po kratkem molku je zopet nadaljeval. "Vidiš, vprav dokazi, ki slonè na indicijah niso nič vredni. Kdo lahko dokaže, da je zamorec res morilec? Ali ni to strašno, če bode moral zamorec po nedolžnem umreti na vislicah? To bi bil grozen, strašen justičen umor! Najbolje je, da se smrtna kazen odstrani, s tem bi bil vsak justičen umor izključen."

Mejtem sva se pripeljala domov. Ko sva vsedla k zajuterku, je prijatelj pričel znova pripovedovati.

"Imava še dve uri časa, predno se odpeljeva na lov. Dokazati ti hočem, da bi sodniki ne smeli nikogar obsoditi v smrt, če bi imeli še tako odločne indicijske dokaze: Bilo je l. 19..., ko je strel na voglu Clark in Madison ulice zvabil ljudi k oknu in na ulico. Na voglu Clark ulice je bila lepa gostilna, v kateri se je večkrat kegljalo pozno v noč

(Pride še.)

G liha vkupštriha.

Martin Kondare

in njegovi zavezniki se vesele, dokler je novcev na svet, ki jim nosjo denar v njih brezmejni žep.

Marija Terezija in prostozidarji.

Spisal **Sacher-Masoch**, za Slovence priredil **Josip Logačan.**

TRETJE POGLAVJE.

V takozvani "rmeni dvorani" carskega dvora je Marija Terezija navadno zajutrkovala. Dvorne dame so bile večinoma že vse navzoče predno je vstopila cesarica. Pod krasnimi podobami slikarjev Pavla Veronese-a, Palmavechia in Tintorettega in velicimi ogledali, ki so krasili dvorano, so sedele dvorne dame v krasnih modnih toaletah. Nad mramornastim kaminom je pa visela umetniško izrezljana in pozlačena ura. Poleg vrat, ki so vodile v sobe cesarice, je pa stal srebrn škropilnik z blagoslovljeno vodo, poleg njega pa lično mahalo.

Komaj sta vstopili grofici Fuchs in Montesanto, že je zapel znova zvonec. Dva mlada paža sta odprla vrata in MarijaTerezija je veličastveno vstopila v dvorano. V levici je imela časnik, v desnici pa zvonec. Sredi dvorane je odzdravila prijazno pozdravu dvornih dam, potem pa pozvonila v tretjič.

To je bilo znamenje za sobarico. Takoj je vstopila Elza pl. Budova, mlado in krasno dekle, v rokah je pa nesla na srebrni tasi zajutrk za cesarico. Marija Terezija je sledila sobarici z očmi, dokler ni položila zajutrka na mizo, potem jo je pa prijela za ramo in ji rekla.

"Ona je dobro spala, ima jasne oči. — Dobro jutro, moje dame."

Dvorne dame so odzdravile.

"Danes sem prav dobre volje," nadaljevala je cesarica; "ali vi grofica Fuchs zakaj?"

"Jaz se ne drznem —"

"Le brez ceremonij," spregovorila je znova Marija Terezija. "Ali je že čitala novi list?" Obenem ji je pa pomolila "Človeka brez predsodkov".

"Prosim," je zdihnila stara dama.

"Kaj porečete k temu listu. Izvrsten list je. Pa odkritosrčen. Ta piše, kar se ni upal še nobeden minister povedati. "Človek brez predsodkov!" Lep naslov. Sedaj naj pazi vsakdo, kajti gospod Skala ima spičasto pero. List se mora naročiti," končala je cesarica in prisedla k zajutrku.

Komaj je cesarica končala, je zašumelo po dvorani, da se je cesarica začudeno ozrla po dvorani. Vse dame so izvlekle iz svojih žepov "Človeka brez predsodkov" in pričele čitati..

"Kaj je novega," se je oglasila cesarica, ko je končala z zajuterkom.

"Nekaj je posebno novega, Veličanstvo," je pričel jezuit, ki je bil do sedaj skrit za dvornimi damami. "Prostozidarsko ložo imamo na Dunaji, o čimur imamo dokaze."

"Ali je policija o tem poročala," je vprašala cesarica.

"Ne —"

"Jaz ne ljubim hujskanja," je naglo segla vmes Marija Terezija. "Prostozidarji so pošteni ljudje, ki hočejo napredek, tega pa želim tudi jaz. Le njihove tajnosti se mi ne dopadejo, radi tega sem proti njim. Ali absolutno sem za Skalo, za "Človeka brez predsodkov"."

"Če je pa ta tudi prostozidar," je ponižno pripomnil jezuit.

"Jaz sem že povedala, da ne ljubim hujskanja. Skala je odkritosrčen človek, ne pa prostozidar."

"Imamo dokaze," je pristavil jezuit.

"Resnica je, da gospodje z dvora varujejo prostozidarsko ložo," je posegla vmes grofica Montesanto.

"Hujskanje," je mrmrala cesarica.

"Zarota je proti morali, veri, proti jezuitom in proti nam," je nadaljevala Italijanka.

"Dobro," spregovorila je cesarica. "Dobro, mi se pa zavežimo proti njim. Izrabimo svojo moč, da razkrijemo tajnosti gospodov."

"Ha, ha, ha," se je smejal jezuit. "To je pa komično. Ha, ha, ha, kako naj bil presvetli cesar —"

"Cesar je tudi prostozidar?" je naglo vprašala cesarica.

"Veliki mojster," je odgovoril jezuit.

"To je ne mogoče — cesar," je govorila cesarica. "Pač, pa ljubi take nevarnosti. — Ah, kako sovražim tajnosti."

Jezuit je dosegel svoj cilj. Nezaupljivo in ljubosumno ženo je zadel na pravem mestu.

"To mora Vaše Veličanstvo popolnoma pomiriti," je tiho govoril jezuit, "če je cesar —"

"Kaj, pomiriti?" je jezno pričela cesarica. "Gospodje naj takoj vstopijo."

Paži so odprli vrata.

Na čelu je vstopil cesar Fran Štefan I., njemu je sledil mladi nadvojvoda Jožef, kasnejši cesar Jožef II., njima so pa sledili drugi dvorjani v dvorano.

Cesar se je priklonil cesarici in poljubil roko.

"Kako ste spali?" vprašal je cesarico v francoščini.

"Dobro," odgovorila je hladno cesarica.

Fran Štefan se je priklonil, potem vstopil v krog dvorjanov.

"Dobro jutro, mati," spregovoril je nadvojvoda in ji poljubil roko.

"Si zopet pozno v noč čital. Nikar ne taji, tvoje oči so rdeče. Kakšno knjigo pa imaš v žepu?"

"Kar je v ti knjigi posebno prije pripomnil Jožef.

"Vi torej podpirate ta list," je nagovorila cesarica svojega soproga.

"Seveda, dokler ga vi ne prepoveste. Vaša cenzura je močnejša, kakor jaz, kajti jaz sem na Vašem dvoru le zasebnik."

"Jaz sem naročil sto iztisov," je pristavil Jožef, da bi jezil jezuita.

"Mi bodemo pa list uničele," je rekla Fuchsova.

"Da uničile ga bodemo," so pristavile vse dvorne dame.

"Mi ga bodemo pa podpirali," je odgovoril pogumno Jožef. "Skala se bojuje proti glumačem v državi in cerkvi."

"Kdo je glumač v cerkvi, cesarska visokost?" je pohlevno vprašal jezuit.

"Tisti himavci, ljubi Maus," je odgovoril Jožef, ki v cerkvi izrabljajo človeške slabosti. In ti glumači so jezu—"

"Kaj pomeni to očitanje," je pripomnila cesarica.

"Nam se očita nekaj," je jecljal pobožno jezuit in zavil oči proti nebu, "kar nismo zaslužili."

"Vaša zaveza s predpasniki," je pristavil cesar. "Morda bodete tudi to tajili?"

"Tu so nas prekosili prostozidarji," je ironično izrekel jezuit.

"Kaj?" je jezno vprašala cesarica.

"To je naravno," je sladko nadaljeval jezuit in si veselja mencal roki. "Bratje iščejo sestre, katere potem v temni čumnati pripravijo za njih prihodnji poklic. Potem se jo odpelje v ložo, kjer jo veliki mojster poljubi." Pri tem je pa jezuit pomenljivo pogledal cesarja.

"Grozno! Moj soprog," je dejala cesarica.

"Strašno," so mrmrale dvorne dame.

"Potem pa stavi razna delikatna vprašanja, in po vsakem vprašanju ji podeli poljub miru," je nadaljeval pogumno zviti jezuit.

"Laži, same laži," je zaničljivo odgovoril cesar.

Marija Terezija je vstala in pričela hoditi gori in doli.

"To je slabo, brezbožno, državi nevarno," je hitela ljubosumna žena.

Cesar se je temu smejal in je izrekel:

"Mi sprejmemo napoved vojne."

"Pogin prostozidarjem," so klicale dame.

"Vojna jezuitom," so odgovarjali gospodje.

"Doli s "Človekom brez predsodkov," so odgovorile zopet dame.

"Živijo, "Človek brez predsodkov"," so smejoč zopet klicali gospodje.

Mej temi klici so se razšli. Cesarica je hitro zapustila dvorano. Na licu se ji čitala jeza. Od tega dne je v resnici pričel boj mej reakcijo in napredkom, ki se je od dne do dne pojostril.

ČETRTO POGLAVJE.

Zgodaj v jutro je hodil drugi dan Skala po svoji sobi gor in dol in premišljeval o nekem ojstrem članku, katerega je mislil v prvi številki priobčiti proti jezuitom. Kar nekdo potrka na vrata.

"Prosto," zaklical je Skala.

Vstopila je njegova gospodinja.

"Gospod Skala," pričela je že na pragu, "zunaj Vas pričakuje dvorni sluga."

"Cesar želite," je vprašal Skala Vstopivšega slugo.

"Tukaj je list za Vas," je pričel sluga. "Veseli me, da gledam moža, ki kritizira ministre in ojstro napada jezuite."

"Kdo mi je neki napisal list," je mrmral Skala, ko je dvorni lakaj zapustil sobo. "Anonimen listek na sestanek v dvoru. Tu se govori o protekciji. Meni je vendar vsaka protekcija zoperna. No, pogledati pa vendar pojdem."

Po tem samogovoru je hitro nataknil trikotnik na glavo in odšel proti dvoru.

Ko je prišel na dvor, je korakal mimo lakajev in gardistov direktno v predsobo cesarice. V predsobi je naletel na patra Mausa, ki je pri kaminu grel svoje grešne kosti.

Skala se mu je približal, da bi ga nagovoril. Jezuit mu je pa pomolil roko za poljub. Ali Skala, mesto da bi mu roko poljubil, ga je prijel za roko in jo krepko stresnil.

"Kdo ste?" je vprašal začudeno jezuit.

"Pisatelj in časnikar," je odgovoril Skala.

"Verski ali posvetni pisatelj?" je vprašal znova jezuit.

"Kaj pa pišete?" je vprašal zvedavo jezuit.

"Jaz izdajam in pišem "Človeka brez predsodkov," je odgovoril Skala.

"Toda ljudstvo ima predsodke —"

"Da, resnica je," je hitel Skala. "To so zakrivili jezuitje in drugi nazadnjaki."

"Gospod Josip Skala," je pripomnil sladko jezuit, "Vi ste na krivih potih. Ali kakor vidim, imate tudi precej pameti v svoji glavi. Vi ste morda sebič než, prestopite v naš tabor, kjer Vas čakajo časti, in zadovoljni bodete."

"Meni je načelo višje, kakor vse službe in časti na svetu," je hladnokrvno odgovoril Skala.

"Nikar ne odbijajte, kar se Vam ponuja," je hitel jezuit. "Spreobrnite se, in dosegli bodete, kar Vaše srce želi.

Skala se je temu vsiljevanju s strani jezuita le smejal.

"Apage satanas," je viknil jezuit in zginil med vrati, ko je uvidel, da mu je njegov nerodni manever popolnoma izpodletel.

PETO POGLAVJE.

Komaj je jezuit ostavil sobo, že je ustopila Elza in je zvedavo uprla svoje oči v Skalo. Ko se mu je nekoliko približala ga je nekako osorno vprašala:

"Cesar želite?"

"Protekcije," je odgovoril Skala.

"Ha, ha, ha," se je nasmejala Elza. "Dobro, jaz Vas bodem protežirala."

"Ali ste Vi moja prijateljica," je ponovil Skala.

"Jaz?" se je smejala Elza. "Kdo pa ste Vi?"

"Jaz sem Skala."

"Tako zgleda torej človek, ki nima predsodkov," govorila je Elza in ga opazovala. "V resnici lep človek. Ali nimate predsodkov?"

"Ne," se je glasil odgovor.

"Tudi ta lepa dekleta ne?" je vprašala Elza in ga koketno pogledala.

Ali ste vi moja prijateljica," je vprašal znova Skala. "Ali mi niste Vi pisali ta le listek."

"Jaz se ne pečam z ljubavnimi razmerami," je odgovorila Elza.

"Oprostite, tu se ne gre za ljubezen," je povdarjal Skala, "ampak za protekcijo."

"Jaz Vas naj protežiram, jaz sobarica cesarice," se je poredno smejala Elza.

"Kakor nalašč," je pripomnil Skala. "Čitajte moj list, tu bodete našli vse, kar se dandanes piše proti privilegijam." In hitro je segel v žep in ji izročil en iztis.

V tem se je oglasil zvonec v sobah cesarice. Elza je odhitela k cesarici, pustivši list na mizi.

Zopet je zapel zvonec, od zunaj je pa vstopil nadvojvoda Jožef.

* * *

Nadvojvoda bi bil kmalu veselja zavriskal, ko je videl da je sobarica pustila list na mizi, ker je bil uverjen, da se kmalu vrne. Takoj je zdelal načrt. Že mesece je čakal, da bi pisemce oddal lepi sobarici. A zaman. Sedaj je ležal list pred njim. Hitro se je odločil in vtaknil je pisemce v list. Komaj je pisemce vtaknil v list, že se mu je približal Skala, ki je v vsakem novodošlem videl svojega tajnega prijatelja na dvoru.

"Gospod," pričel je nadvojvoda, česa pa želite?"

"Prosim, ali mi niste poslali ta le listek?" je odgovoril Skala.

"Jaz?" vprašal je začudeno Jožef.

"Da," je trdovratno ponovil Skala. —

"Čudno," je mrmral Jožef; toda takoj je veselo vskliknil. "Skala, izdajatelj "Človeka brez predsodkov" — jaz bi se bil že rad zdavno seznanil z Vami."

"Na dvoru imam v resnici dobre varuhe," je spregovoril Skala.

"Da, prostozidarji Vas varujejo," je pripomnil Jožef in pristopil k Skali, ker je spoznal, da ga smatra za prostozidarja. Dal mu je znamenje z roko, ker bi se bil rad seznanil s prostozidarji. A komaj se je dotaknil roke Skale, že mu je ta vrnil znamenje in zaklical: "Vi ste torej moj varuh!"

Nadvojvoda ga je trdo prijel za roko in tiho izgovoril:

"Ne jezite se, jaz sem Vaše zaupanje zlorabil — jaz nisem Vaš varuh, jaz nisem prostozidar."

"Kdo pa ste?" je razburjen vprašal Skala.

"Nadvojvoda Jožef in Vaš prijatelj," je odgovoril Jožef. "Vendar sem našel človeka, ki me bode vpeljal pri prostozidarjih."

"Ne morem," je odgovoril Skala.

"Zakaj?" je vprašal Jožef.

"Mi se borimo za jednakost," je navdušeno nadaljeval Skala — "za splošnost, proti sebičnosti posameznikov, stanov in narodov. Boj egoizmu, naj že nastopa pod katerikoli krinko hoče."

"Jaz Vam zaupam," je odgovoril Jožef.

"Boj jezuitom," je govoril Skala. "V prvi številki bo izšel članek "na-

men posvečuje sredstva'', da potegnem tem hinavcem krinko raz obraz. — Ali je Vaša trdna volja ustopiti v red prostozidarjev, kajti red ne pozna izjem,'' je po kratkem molku Skala zopet spregovoril.

''Jaz se bodem podvrgel vsaki skušnji, je zaklical veselo nadvojvoda. Jaz ne hrepenim po bojni slavi, ampak ljubim človeštvo.''

Pozdravil je Skalo in odšel na hodnik.

(Dalje prihodnjič.)

Glencoe, Ohio.

Cenjeni sodr. urednik!

Nejemljite v zlo okorni roki ter peresu delavca, kterega poklic je v premogokopu, kjer se spravlja na dan črn zaklad v potu obraza in žuljavih rok, za boro našo eksistenco. — Da, delamo, mučimo se; in to se ponavlja od dne do dne. Počitek, ki nam je odkazan za dobavo ove moči obuja v nas le skrb za našo bodočnost, ki nemore biti mila nam, ki posedujemo le žuljave roke, kajti naša bodočnost je odvisna od razmir, v kterih živimo.

Zakaj delamo, čemu toliko delamo, ko vemo, da nedelamo za sé?

Mi delamo, a razmire so napram nam trpke in neizprosne — krute. Delamo za lenuhe, ki so te razmire ustvarili z namenom, da se delu sami odtegnijo.

Ti delaniči se na konto delavne mase zabavljajo; njih življenje je samopašno, razkošno. Boginja venera, igre, orgije itd. so njih altar idealizma.

In zakaj se to tako godi? Godi se zato, ker ti vedo, da delavstvo spi spanje pravičnega, da je delavski um vpležen v okove suženjstva! Masa se pusti trpinčiti, kakor močan vol od slabotnega priganjača.

V masi je moč, toda ni volje in edinosti, ki je uporu zoper izkoriščevanje prvi pogoj.

Zatorej rojaki, proč s prepiri, ki nam nekoristijo nič, in pridružimo se mednarodni razrednozavedni del. stranki!

Zavedni slov. delavci v Chicagi so se združili in ustanovili ''slov. soc. zavezo'', h koji smo se pridružili tudi mi z Glencoe, O., — izdali so dober, v resnici delavski list, ki nosi naslov ''Proletarec''. Ta list naj nas zastopa in naj bo naš vodnik, naj bo merilo delavske inteligence, glasilo zatiranih in teptanih.

Nič premišljati, takoj naj vsak naroči list in naj ga pazno čita. Kdor ima količkaj razuma, mora priti do zaključka, da je list v resnici za koristi proletarcev.

List bo imel mnogo sovražnikov, ali nevstrašimo se jih, naš boj za pravico nam mora biti svet, — pravica mora zmagati! Brez boja ni zmage — in zmagati mora le armada sama in ne posamezniki, kterim naj bi se vsa stvar — po nazorih nekaternikov — prepuščala.

Tukaj imamo mednarodni soc. klub, — imamo podporno društvo in strokovno; torej smo precej organizirani in lahko ponosni na to.

Slov. delavci v Ameriki! Kjer le morete in kjer vas je le nekaj skupaj, ustanovite soc. klub in stopite v zvezo s ''Proletarcem''.

Čudno se mi zdi, da se ostali slov. časniki nezmenijo in nepozdravijo nov list, kot je to vedno in povsod navada; o ''Proletarcu'' pa ni bilo slišati ne dobrih niti slabih besed. Vsekakor je to značilno!

Mednar. soc. klub v Glencoe, O., ima svoje red. mes. seje vsako drugo sobodo večer v mesecu, združeno z razpravami in razgovorom (diskuzijami). Vsako zadno soboto večer v mesecu pa ima svojo red. mes. sejo odbor sam.

Odborniki so: Ig. Žlemberger, predsednik; Jno Kravanja, tajnik; Mart. Pire, blagajnik.

Z bratsko-soc. pozdravom,

Jno Kravanja, taj.

— **Za blagor naroda** se najde danes ljudi na vseh koncih in krajih, dasi je to zelo težavna naloga; to nalogo izvršuje in jo hoče izvrševati tudi Konda!

Dokaz:

Lansko leto je naročil slov. soc. klub v Chicagi 300 članskih knjižic ter plačal za to račun, ki ga je predložil M. V. Konda (ki hoče biti socijalist) $15.

Letos pa se je klub obrnil na isto tiskarno sam, za isto število in kvaliteto ter na začudenje izvedel račun, da nas 300 tacih knjižic stane le $3.50.

Konda si je pri tem ''delu'' lansko leto ''zaslužil'' $11.50 za nič.

Mož za blagor naroda.

NAZNANJE!

Vse tiste sodruge, kterim sem doposlal knjižice ''Naša bogastva'' in nabiralne knjige za naročnike ''Proletarca'', prosim najuljudneje, da me obvestijo, ako hočejo te stvari prevzeti ozir. za stvar delovati.

Kdor teh nima namena ozir. nemore delovati za stvar, naj blagovoli prejete stvari vrniti, da se vemo ravnati.

Kdor pa želi imeti nabiralno knjižico za naroč. ''Proletarca'', naj nemudoma piše po tozadevno.

S socijalističnim pozdravom,

A. Prešeren, taj.

— Slovenski socialistični klub je izdal knjižico ''Naša bogatstva''. Knjižica stane le 5 centov. Vsakdo si jo lahko naroči pri sodr. Antonu Prešernu, 678 W. 17th St., Chicago, Ills.

''PROLETARCU'' V PODPORO:

Podarjena ura, ižrebana na 100 tiketih à 5c. — $5;

Math Keber $2; Frank Bostič $1; Jos. Ječmenjak $5; veselo omizje pri M. Potokarju $1.30; Math Stichauner, Waukegan, Ills., 80c.; Glencoe, O., M. N. S. club $3; Ign. Žlemberger $1; Jno Kravanja 50c. Skupaj $19.60.

Izkazi, ki spadajo v drugo področje, se obavljajo vsake tri mesece v listu, nujne stvari pa pismeno.

J. Zobec, Roslyn, Wash., $1.

NA DAN! NA PLANO!

"Slov. soc. zveza v Ameriki"

priredi v korist slov. soc. meseč. ''Proletarca''

dne 17. febr. t. l. ob 8 uri zvečer

v dvorani sodr. Jos. Polačeka,

683 Loomis Str.,

veliko ljudsko veselico,

združeno z govorom, petjem, deklamacijami, in prosto zabavo.

Na to zabavo se vsi sodrugi, prijatelji in somišljeniki najuljudneje vabijo!

VSTOPNINA ZA OSEBO 15c.

Dame v spremstvu ustop. proste. ODBOR.

Jože Sabath

advokat in pravni zastopnik v kazenskih in civilnih zadevah.

Pišite slovenski!

1317-1324 Unity Building

79 Dearborn St., Chicago, Ill.

Res. 5155 Prairie Ave.

Phone Drexel 7271.

FERD. PETSCHE

JAVNI NOTAR

izdeluje vse v to stroko spadajoče listine in prevzema tudi zastopstvo pred sodiščem. — Zastopnik ''Metropolitan'' in ''Prudential'' zavarovalne družbe.

576 W. 21st St., Chicago

POZOR! SLOVENCI! POZOR!

SALOON

z modernim kegljiščem

Sveže pivo v sodčkih in buteljkah in druge raznovrstne pijače ter unijske smodke. Potniki dobe čedno prenočišče za nizko ceno.

Postrežba točna in izborna.

Vsem Slovencem in drugim Slovanom se toplo priporoča

Martin Potokar

564 So Center Ave., Chicago.

Ženske OBLEKE

raznovrstno blago, nogavice, rokavice itd. proti odplačilu na obroke ali takoj.

Ohnstein,

609 W. 21st STREET

Dr. W. C. Ohlendorf, M. D.

zdravnik za notranje bolezni in ranocelnik.

Zdravniška preiskava brezplačno — plačati je le zdravila. **647 in 649 Blue Island Ave., Chicago.**
Uradne ure: Od 1 do 4 po ol. Od 7 do 9 zvečer
Izven Chicage živeči bolniki naj pišejo slovenski.

OBLEKE z unijsko znamko izdeluje po najnižji ceni

JOŽE FORST,

izučen krojač.

Čiščenje oblek po nizki ceni.

653-655 Blue Island Ave. in 20. ul.
CHICAGO, ILL.

SLOVENCEM IN HRVATOM

priporočam svojo

gostilno, dvorano za veselico in društ. zadeve.

Točim izborno pivo ''Magnet'', fina namizna importirana in domača vina, izvrstno žganje itd. Pri meni so le fine, unijske smodke na prodaj! —

JOŽE POLAČEK,

683 LOOMIS STR., CHICAGO, ILL.

Tobey, unijski krojač

izdeluje novomodne obleke iz najfinejšega in najtrpežnejšega blaga po najnižji ceni. Plačila se sprejemajo po dogovoru tudi na obroke. — Rojaki, kateri žive izven Chicage, lahko dopošljejo le natančno mero in obleka se jim izgotovi, kakor če bi bili pri meri v Chicagi. — — Pišite slovenski!

685 W. 22nd St., Chicago, Ill.

ROJAKI POZOR!

Točiva izvrstno vino, pivo in žganje. Na prodaj so le najizvrstnejše unijske smodke. Gorak in mrzel prigrizek prost. Postrežba točna in solidna.

BRATA KOSIČEK

na 590 So. Centre Ave., Chicago, Ill.